

1 Korinti

Pauloŋe Korinti yeŋgât ekap aŋgoân kulemgum katyiŋgiop.

O bukulipne,

1-2 Yen Korinti kapi ambolipŋaje Yesu Kiristo orop biwiyenŋaje hikuakmâ konohâk otmu tem lâuwaŋgim manjetgât Anitâŋe meyehop. Nâ Paulo. Emelâk Awoŋnenŋe Anitâŋe Yesu Kiristohât aposolo sâm katnekmâ âi nihiop ya mem mansan. Otmu bukunenŋe âlâ, kutŋe Sostene, yâkŋe nâ orop nep tânahom mansait. Yawuhât netŋe heronje nâŋgâyiŋgim ekap yu kulemgum katyiŋgiait. Yâhâ lohimbi hânŋjan kulemjän manmâ araiŋe Kiristohâlen biwiyenŋaje kepeim manmai ya Anitâŋe meyekmu komot konohâk otmâ tem lâuwaŋgim Kutdânenŋe Kiristo mepaem manmain.

3 Otmu yeŋgât nâŋgâm Anitâ yuwu sâm ulitguman. “O, Awoŋ, gâŋe Kutdânenŋe Yesu Kiristo orop Korinti kapi ambolipŋe Kiristohâlen biwiyenŋe katmâ mansai ya yeŋgât nâŋgâm tihityenŋe otmutâ biwi nâŋgân nâŋgânyenŋe kepeiakmâ konohâk otmâ sânduk sâekgât ulitgohoan.” Yawu sâm ulitguman.

Pauloŋe Korinti kapi ambolipŋe yeŋgât nâŋgâm Anitâ mepaeop.

4-5 Anitâŋe ikŋe enŋatŋeâk otmâ meyekbe sâm Yesu Kiristo hâŋgângumu giop. Gârâmâ yâkâlen biwiyenŋe katjetâ Anitâŋe yekmu ârândâŋ otmap. Otmu Kiristo orop biwiyenŋaje

kepeiakmâ manjetâ mâmâje otyiñgimu mansai. Yawu otyiñgimu nângân nângânyeñe holanjakmu yâkât den pat âlepñe hewewenâk ekyongojetâ bukulipyeñanje nângâjetâ âiloñgo oap. Yeñgât den pat ya nângâm Anitâ mepaeman.

6-7 Yâhâ yen emelâk biwiyeñje Yesuhâlen katbi yakât nâje Kiristohât den kâsikum yiñgiminiwan. Ya nângâm yâkâlen biwiyeñanje kepeiñjetâ mâmâje otyiñgimu tem lâuwañgim orotmeme bâleñje pilâwi yan ki torokatmâ manmâ gai. Yakât otmâ Wâtgât mâmâjahât Heakñe mâmâje otyiñgimu manman âlepñahât bulâje topñe topñe yeñgâlen tetemu mansai. Otmu Kutdânenje Yesu Kiristoñe âwurem ge meyekbuap yakât biwi nângân nângânyeñje kilik kilik sâmu mambotbañgim mansai.

8-9 Yawu gârâmâ Anitâ nannje Yesu Kiristo Kutdânenje orop biwi nângân nângânyeñanje hikuakmâ mannomaihât Anitâje meyehop. Meyehop yakât otmâ ikjahâk ki betyongowuap. Yakât otmâ Yesu Kiristohât wâtjan manmâ yâhâjetâ sâp patoen âwurem ge meyekbuap yan yâkât senñan koko salehâk kinnomai.

Korinti lohimbije yeñahâlâk nañgañgiñetâ yahalop.

10-12 Bukulipne, den umatje âlâ yeñgâlen tap yakât sâmune nângâjet. Yeñgâlen gâtñe imbi âlâ, kutñe Koloe sâm, yâkât hoñ bawalipñanje takayuwu sâm eknohowi. “Bukulipge Korinti kapiân mansaiñe yeñahâlâk nañgañgiñetâ yahatmu yuwu sâm den kakñan sahançim hionjakmâ mansai. “Âo, Paulo yamâ nengât kunnenñe. Yâkât den nângâmunje bulâje otmap,” sâmai. Yâhâ buku

nombotñaŋeâmâ hioŋakmâ yuwu sâmai. “A, a, yau bia. Nenâmâ Apolohât den nâŋgâmunje bulâŋe otmu tem lâuwaŋgimain,” sâmai. Yâhâ nombotñaŋeâmâ yuwu sâmai. “Bâe, wonâŋgen, nenâmâ Petorohât komot. Yâkñe kunneneŋ manmâ den bulâŋe sâmap ya konok nâŋgâmain,” sâmai. Yâhâ nombotñaŋeâmâ yuwu sâmai. “Oŋ, nenâmâ Yesu Kiristohât den nâŋgâm lâumain. Âlâlâ yeŋgât den nâŋgâmunje helekñe otmap,” sâmai.” Den pat yau eknohoŋjetâ nâŋgâmune ki ârândâŋ oap. Bukulipne, Kudânenje Yesu Kiristone ſârereyekmâ kaweyenjan kinmu kuneiŋ muop. Yakât nâŋgâm ki hioŋakmâ iκñiâk iκñiâk otnomai. Yau otmâ kaok oranŋim biwi nâŋgân nâŋgânyenjan hikuakmâ konohâk otmu den kakñan ki sahaŋginomaihât naŋgan.

13 Yau gârâmâ yeŋgât den pat ya naŋgan. Yau gârâmâ yakât yuwu sâmune nâŋgânet. Yeŋe hioŋakmâ nombotñaŋak Kiristohât komot bulâŋe mannomaihât dop ki tap. Yesu Kiristone yen komot konohâk manŋetgât menduhuyehop. Yau gârâmâ yeŋahâk ki hioŋaknomai. Yau gârâmâ nâŋe yeŋgât tosaŋhât otmâ howanân ki nohoŋjetâ muwan. Me manman kârikñahât pat yakât bulâŋe menomaihât nâhât kulân toen ki katyekbi. Yakât otmâ girawuhât otmâ imbiâk nâhâitñe kunneneŋ oap sâm den sahaŋgimai?

14 Yau gârâmâ yeŋgâlen gâtñe lok yâhâp, kutyetñeâmâ Kirisipo yet Gaio yâhâk toen katyelekbân. Yakât nâŋgâmune âiloŋgo oap. Yamâ wongât? Nâŋe lok sambe toen mem katyekban mâne dondâek hioŋakñetâ umatñe kakyeŋjan

yâhâmbâp.

15-16 Âo, nelâmnohoap, ya nângâmune teteap. Nâmâ Setepanas imbiñe naomje hârohâk toen katyekban. Yâhâ yenjâlen gâtje âlâ toen katban me ki katban ya ki nângâmune teteap. Yawu gârâmâ yenjâlen gâtje sambenje nâhâitje toen katnenehop ya ki sânomai.

17 Yawu gârâmâ Yesu Kiristoje menekmâ âi sâm nihiowân yan lohimbi toen katyekbomgât ki eknohop. Yâhâ iknjak sârererenenekmu howanân kunjetâ muop yakât den pat ya kâsikum yingiwomgât âi sâm nihiop. Yâhâ den kâsikum yingiman yan nâhât nângâjetâ yahatmu Kiristohât den pat yakât nângâjetâ gemap sâm den pat ya tâj tâjâk ekyongoman. Den ya nine nângân nângân watmâ ki kâsikum yingiman.

Kiristoje sârererenenekmâ kawenenjan kinmu kujetâ muop.

18 Yâhâ Kiristoje sârererenenekmâ kawenenjan kinmu kujetâ muop yakât den pat âlepje ya lohimbi hiliwahonomaihât pat mansainje nângâjetâ tâjât otmap. Yamâ benje nenâmâ manman kârikjahât pat mansainje den pat ya nângâmune keterakningimu yâkât wâtnjan kinmâ tem lâuwajgimain.

19 Den yan yuqe emelâk Anitâje poropete âlâ den ekumu kulemguop ya miap. Den yamâ yuwu tap.

“Lok nombotnejye yeje nângân nângân watmâ bukulipyejye den kâsikum yingimai yâhâmâ biwiyejye mem gulip tuhumune nângâjetâ ki keterakbuap. Me lok nombotnejye nângân

nângânyeŋe oropŋe yeŋe enŋatyeŋeâk otmâ bukulipyen den ekyongomai yamâ mem kopa tuhuyekmune pâpgunomai.” Den yawu tap.

20-21 Yâhâ lok âlâ me âlâŋe yeŋe nângân nângân watmâ Anitâhât den nângâm pesuk pilânomaihât mâtâp yamâ ikŋe enŋatŋeâk maŋguyinŋiop. Yakât otmâ sâp yiweren den yuâmâ lok nângân nângânyeŋe oropŋe yeŋahâk Anitâhât den nângâm pesuk pilânomaihât dop âlâ ki tap. Me lok nombotŋe pepa emetŋan yâhâmaiŋe den girawuya Anitâhât biwiŋan tap yakât nângâne sâm hâum pâpgumai. Me lok nombotŋane menduhuakmâ yu yakât topŋe nângâne sâm den alahumai yanę gurâ Anitâhât den ki nângâm heŋeŋgumai. Yawu otmâ Kiristohât den pat âlepŋe nângâjetâ tâŋjât otmap. Yâhâ nenŋeâmâ yâkât den nângânomgât mâtâp ki maŋguningimap. Yakât otmâ denŋe nângâmunŋe bulâŋe otmu Anitâŋe nine nannne baratne sâm wawaenenekmâ manman kârikŋahât pat kuningiop. Yakât otmâ lokgât nângân nângânamâbâ tetem gap yakât nângâmunŋe gemap.

22-23 Yâhâ Yura lohimbiŋe kulem topŋe topŋe tetemu ekŋetâ âlâ kândâkdâ otmap yanâk Anitâhâlen biwiyen den katmai. Yawu gârâmâ Yesu Kiristo howanân kuŋetâ muop yan kulem teteop yakât ekyongomunŋe nângâjetâ gemu bet pilâmai. Yâhâ Girik lohimbiŋeâmâ manmanyenahât topŋe lok âlâ me âlâŋe sâm kusânmâ ekyongonjetgât nângâmai. Yawu nângâmai yamâ nenŋe Kiristohât den pat âlepŋe ekyongomunŋe nângâjetâ tâŋjât otmap.

24-25 Yawu gârâmâ Yesu Kiristoŋe Anitâhât bi-

wiñan den âlâlâ tatmap yakât topne sâm teteop ya lohimbi nombotñañe nângâjetâ tâjât otmap. Den yakât topneâmâ lok âlâ me âlâje yeñahâk nângâm heñgeñgunomaihât dop âlâ ki tap. Yamâ benje nen Yura lohimbi nombotne otmu yen Girik me pâku lohimbi nombotne Anitâje dâinenekmâ mâmâje otningimu den pat âlepne ya nângâmunne âlâ kândâkdâ otmap. Yawu otmâ yâkâlen bi-winenñañe kepeimunne nine nanne baratne sâm menenehop. Yâhâ manman kârikñahât pat kuningiop yakât bulâje nenjahâk menomgât dop âlâ ki tap. Yawu gârâmâ Yesu Kiristo howanân kuñetâ muop yamâ Anitâje mumuñambâ mem yahatmu yâkâlen kândiwahom manman kârikñahât mâtâp mem teteningiop. Mâtâp ya watmâ yâhânom yan bulâje ningimu menom.

26-28 Bukulipne, den sâm aran yukât topne nângâjetâ keterahâkgât yuwu sâmune nângâjet. Emelâk Anitâje yen dâiyekmâ Kiristohât komolân torokatyehop yan lohimbi belângen manminiwiñe nângâyiñgiñetâ girawu teteop yakât sâwe. Yen yekmâ nângân nângânyeñe geheñe sâm nângâyiñgiñetâ geminiop. Yakât otmâ lohimbi belângen manmâ nângân nângânyeñe orop mansaiñe yen yekmâ añulaknomai sâm Anitâje meyehop. Yâhâ yakât dopñeâk lohimbi belângen manminiwiñe yekmâ lok tâjât me lok inje sâm nângâyiñgiñetâ geminiop. Yawu gârâmâ Anitâje meyekmâ biwi sânduhâñ katyekmu mansai. Yakât otmâ lok papato me lok kutyene orop belângen manmai yanje yekmâ yuwu sânomai. “Biwi sânduhâñ manjetâ nenje hâmbin gumbinj

mansain sâm aŋulaknomai.

29 Topŋe yawuhât lohimbi âlâ me âlâŋe yeŋahât nâŋgâŋetâ yahatmu “Nenŋahâk manmunŋe ârândâŋ oapgât manman kârikŋan mannom” sâm Anitâ ekunomaihât dop âlâ ki tap.

30 Yawu gârâmâ Anitâ iknahâk menenekmâ mâmâŋe otningimu Yesu Kiristo orop biwinenŋaje hikuakmâ konohâk otmu mansain. Yawu otmâ yâkât biwiŋjan den girawu tap ya biwi nâŋgân nâŋgânnenenŋan katmu nâŋgâmunŋe keterakningimap. Keterakningimu tem lâuwaŋgimunŋe nenekmu ârândâŋ otmap. Yawu torokatmâ manmâ yâhânomgât manman bâleŋahât paŋgoŋâmbâ holaŋnenekmu mansain. Yakât otmâ mâtâp katningiop ya watmâ Kiristohât wâtŋan kinmâ manmâ yâhânom yanâmâ nine nanne baratne koko salek sâm menenekbuap.

31 Den yan yuŋe Anitâŋe emelâk poropete âlâ den ekumu kulemguop ya miap. Den yamâ yuwu tap.

“Lohimbi âlâ me âlâŋe bukulipnenŋaje nâŋgâningiŋetâ yahalâk sâm ki mepaeaknomai. Yâhâ Kutdâyenŋaje mâmâŋe otyiŋgmu manman âlepŋahât bulâŋe yeŋgâlen teteap yakât Kutdâyenŋahât nâŋgâŋetâ yahatmu bukulipyenŋe ekyongonomai.” Yawu tap.

2

Kiristohât den pat nâŋgâŋetâ hâi hâiŋe otmap sâm den heweweŋâk kâsikum yiŋgiminio.

1 Bukulipne, den sâm aran yukât topŋe nâŋgâŋetâ keterahâkgât ninan hâum sâmune

nângâjet. Nâje yeñgâlen puwâk takawan yan Anitâje tihitnenje otmâ Yesu Kiristo hângângumu giop yakât den pat ekyongowan. Ekyongowan yan nângâjetâ hâi hâiñe otmap sâm heweweñjâk kâsikum yiñgiminiwan. Me emelâk pepa emetjan yâhâmune nângân nângân topñe topñe kâsikum nihiminiwi ya ki watmâ ekyongomune nângâjetâ hâi hâiñe otminiop.

² Yawu otmâ Yesu Kiristoje kawenenjan kinmu howanân kuñetâ muop yakât nângâm hengeñgujetgât biwinanje kepeim den pat âlepñe ya konohâk sâm holañmâ ekyongominiwan.

³ Sâp yan den ya girawu sâm ekyongomune nângâjetâ bulâje yeñgâlen teteâk sâm nângâm biwine ahom niahop. Yawu otmâ lohotjan ekyongominiwan.

⁴⁻⁵ Ekyongominiwan yan den topñe topñe ki sâm biwiyeñjan kioñminiwan. Yawu gârâmâ Wâtgât mâmâyahât Heakje mem heweweñ tuhuyekmu biwiyeñanje Kiristohâlen kepeiwi. Yakât otmâ yeñgât manmanyene ekmune Anitâhât wâtjan kinmâ lokgât nângân nângân ya ki watmai yawu oap.

Wâtgât mâmâyahât Heakje biwinenjan kioñmu Kiristohât den pat nângâmunje bulâje otmap.

⁶⁻⁸ Nâje nângân nângân girawuya watmâ den ekyongomune lohimbi nombotjanje nângâjetâ keterakmu Kiristohât nângâm tem lâuwañgim mansai. Yakât yuwu sâmune nângâjet. Nângân nângân watman yuâmâ lok papatolipnenje yeñgât nângân nângânyejambâ ki tetemap. Otmu yakât topñe gurâ nângâm pâpgum gai. Yâhâ

nângâm heŋgenjuwi mâne Kudânenje Kiristoŋe Anitâ orop dopyetŋe konok oap yakât nângâm ki hâkâŋ otmâ howanân kuŋetâ mumbâp. Lok yawuya gulip otnomai yakât otmâ yâk yeŋâlen den nângâwe sâm ki ariman. Me lok nângân nângânyenje oropŋe menduhuakmâ yu yakât topŋe nângâne sâm alahu gulahu otmai ya yeŋâlen gurâ ari nângân nângân ya ki meman. Yawu gârâmâ nângân nângân kâsikum yiŋgim gan yukât topŋe yuwu tap. Anitâŋe hân himbim ki kândikyotgop yapâek nângân nângân yu ikŋe biwiŋjan tatmâ gaop. Yakât otmâ lohimbi nombotŋanje yeŋe nângân nângân watmâ yakât topŋe nângâne sâm hâum pâpgum gawi. Yawu gârâmâ nenŋe Anitâ orop laŋinŋjan tatmâ manman kârikŋjan mannomgât nângâm ikŋe nângân nângân watmâ Kiristo hâŋgângumu ge yakât topŋe eknongop.

⁹ Yâhâ Anitâ biwiŋjan nângân nângân talop yakât nângâm poropete âlâŋe den kulemguop ya yuwu tap.

“Lohimbiŋe Anitâhâlen biwiyeŋanje tinâk kepeim manmai ya yeŋât nângâm manman âlepŋahât pat kuyiŋgimu tap. Manman yakât lok âlâ me âlâ biwiyeŋanje nângâm pâpgumai. Me senyenjan ki tetemu ekmai. Me yakât den pat ki sâŋjetâ nângâmai.” Den yawu tap.

¹⁰ Yawu gârâmâ Anitâhât biwiŋjan den tatmap yakât topŋeâmâ ikŋe Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe naŋgap. Otmu lok biwinenŋahât topŋe yauwâk naŋgap. Yakât otmâ Anitâŋe yâk hâŋgâŋgumu ge biwinenŋjan kioŋmu Kiristohât den pat nângâmunŋe bulâŋe olop.

¹¹ Yakât topŋe nângâŋetâ keterahâkgât lok man-

mannenjan hâum sâmune nângâjet. Lok âlâ me âlâje bukulipyenje yeñgât biwiyejan den girawu tatmap ya ki nângâmai. Yâhâ lok girawuya yeñgât biwiyejan tatmap ya yeñahâk nângâmai. Otmu yakât dopñeâk lok âlâ me âlâje Anitâhât biwiyan den tatmap ya ki nângâmai. Yamâ Anitâhât Wâtgât mâmâjahât Heaknej konohâk nângâmap.

12 Yâhâ nenjeâmâ lok âlâ me âlâhât biwiyejambâ nângân nângân âlâlâ tetemap ya nângâm biwinenjan ki katmain. Anitâhâlen biwinenjanje kepeim manmâ gain. Yakât otmâ yâknej iknej engetjeâk otmâ manman âlepñahât bulâje topne topne ningimu mansain. Yakât topne nângâm heñgeñgunehât iknej Wâtgât mâmâjahât Heak hângângumu biwinenjan kionmap.

13 Biwinenjan kionmap yan lokgât nângân nângân ki watmain. Yâhâ yâkât nângân nângân watmâ Anitâhât den bukulipnenje kâsikum yingimain. Kâsikum yingimunje Wâtgât mâmâjahât Heaknej biwiyeje mem pâroñ pilâmu nângâjetâ keterakytingimap.

14 Yâhâ Anitâhât Wâtgât mâmâjahât Heaknej lok nombotje biwiyejan ki kionmâ mâmâje otyingimap yañeâmâ manman âlepñej yakât bulâje âlâlâ ekñetâ tâñât otmu hâkâñ otmai.

15-16 Yâhâ nenâmâ Wâtgât mâmâjahât Heaknej biwinenjan kionmâ mâmâje otningimu Kiristohât biwiyan nângân nângân âlâlâ tap yakât ki hâum pâpgumain. Yakât otmâ yu yakât topne nângâm heñgeñgunain. Yawu gârâmâ lohimbi belângen manmaiñe topnenje hâum pâpgumai. Otmu Anitâhât biwiyan nângân nângân âlâlâ tap yakât gurâ

hâum pâpgumai. Den yan yuŋe emelâk Anitâŋe poropete âlâ den ekumu kulemguop ya miap. Den yamâ yuwu tap.

“Kutdâhât biwiŋjan den tatmap ya lok âlâ me âlâŋe yeŋahâk nâŋgânomaŋihât dop âlâ ki tap. Otmu Anitâmâ nâŋgân nâŋgân ambone. Yakât otmâ wuân me wuângât ki âlâ pâpgumap. Yawu gârâmâ lok âlâ me âlâŋe den kâsikum waŋbuapgât gurâ dop ki tap.” Den yawu tap.

3

Biwinenŋaje hikuakmâ konohâk otmu tânahom Anitâ hoŋ bawaŋgimain.

1-2 Bukulipne, yeŋgât topyeŋe teteâkgât den âlâen hâum sâmune nâŋgâŋjet. Lepat namân gâtŋe yamâ sot kândâkdâek ki yiŋgimunŋe nemai. Yeŋeâmâ Kiristohât komolân torokatbi yamâ ŋaŋa yeŋgât dop oai. Yâhâ lohimbi belâŋen mansai yâhâmâ Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe biwiyeŋjan ki kionŋmu yaŋak Kiristohât pâpgumai. Yen dop yawu manmâ Kiristohât topŋe ki nâŋgâm heŋgeŋguai. Yakât otmâ sot kândâkdâek yiŋgimune neŋetâ ombeŋeyen tatbuap.

3-4 Yâhâ lohimbi belâŋen mansaiŋe Kiristohât den pâpgumai ya yeŋgât dop otmâ mansai yamâ yuwu. Yeŋeâmâ nâŋgâm bâleŋgim den kakŋan sahaŋgim yuwu sâmai. “O, Paulo yamâ nengât kunnenŋe.” Yâhâ buku nombotŋajeâmâ hioŋakmâ yuwu sâmai. “A, a, yawu bia. Nenâmâ Apolohât den nâŋgâmunŋe bulâŋe otmap.” Yawu sâm yan lohimbi belâŋen manmaiŋe otmai yawuâk yeŋe otmai.

5 Yâhâ nâmâ Apolo orop Anitâ hoj bawañgim Kiristohât den pat âlepnej ekyongomutne yâkâlen biwiyeñe katbi. Yâhâ Anitâñe âi iknjâk iknjâk sâm nitgimu mem manmâ gait yakât nâñgâñjetâ keterahâkgât den âlâen hâum yuwu sâwe.

6 Lok âlâje nep tuhum sot âlâhât aliknej kâmetmap yakât dopnejâk nâje yençâlen taka topnej katmâ Kiristohât den pat ekyongowan. Aiop lok yanë sot âlâhât aliknej kâmetbuap yakât kakñjan bukuñe âlâje newân ari burun tetemu hele tuhuwuap yakât dopnejâk Apoloje nâhât betnehembâ taka âi yu torokatmâ Kiristohât den kâsikum yinçiop. Aiop lok yanë hele tuhum arimu Anitâñe konok lukulemu yan bulâje tetewuap yakât dopnejâk mâmâñe otyingimu yâkâlen biwiyeñanje kepeinjetâ yençâlen bulâje tetemap.

7 Nâje topnej katmâ den ekyongowan. Yâhâ Apolojeâmâ den kâsikum yinçiop. Yawu gârâmâ Anitâ iknjak mâmâñe otyingimu bulâje yençâlen tetemu Kiristohâlen biwiyeñanje kepeim gai. Bulâje yençâlen tetemap yamâ netgât âi bia. Anitâ iknjak nâñgâyinçimu tetemap. Yakât otmâ yâkât nâñgâmunje yahalâk.

8 Yâhâ Apolo orop Anitâ hoj bawañgim mansait. Yakât otmâ nâñgânitgimu dop konohâk mansait. Yâhâ yâkât sâtgât otmâ tem lâuwañgim mansait yakât hâmeñe iknjâk iknjâk nitgiwuap.

9 Yenâmâ Anitâhât kalam yakât dop mansai. Nerâmâ biwinetñanje hikuakmâ konohâk otmu tânahom yâkât sâtgât otmâ kalamjan ari âi tuhuwañgimait.

Kiristoŋe manmannenŋahât topŋe mem tetewuap.

Bukulipne, yakât topŋe nâŋgâm heŋgenŋuŋetgât den âlâen hâum sâwe. Yenâmâ Anitâhât emetgât dop mansai.

¹⁰ Nenje topŋe katmâ emet tuhune sâm yan saran lâum kânâŋgâmunŋe gemu yakât kakŋan ho-hem katmâ kokore pilâm gâremain. Emet yapâ torokatmâ tuhumunŋe âilonŋgo loŋgo otmap. Yâhâ yakât dopŋeâk Anitâŋe âi sâm nihim mâmâŋe otnihimu biwinaŋe tiŋâk kepeim pâku lohimbi yenŋâlen ari topŋe katmâ Kiristohât den pat âlepŋe ekyongowan.

Otmu yakât kakŋan lok nombotŋe yenŋâlen takâ den ya kelanjatmaihât nâŋgâm nâŋgâm kâsikum yinginjetgât naŋgan.

¹¹ Yâhâ emetgât kuhupin lâum kânâŋgâmunŋe ŋiwiŋ ŋiwiŋ sâm kinmap yakât dopŋeâk Anitâŋe kuhupin sâm Kiristo kânâŋgâmu kinmap. Yawu gârâmâ yâk pilâm âlâ kânâŋgânomgât dop âlâ ki tap.

¹² Otmu emet ya torokatmâ tâŋŋe tuhum yan lok nombotŋaŋe âwihiop, me bon, me kât kârikŋe, me simen, me ain yanŋe mem emet kârikŋe tuhunomai. Yâhâ lok nombotŋe âlâŋeâmâ hombot, me hâpu, me nak lohotŋaŋe mem tuhunjetâ kandi kandi otbuap.

¹³ Yâhâ emet ya torokatmâ tuhumunŋe kârikŋe kinbuap me bâlewuap yakât topŋe Kiristoŋe âwurem gewuawân mem tetewuap. Sâp yan nenŋe amboŋjan amboŋjan emet ya torokatmâ tuhum mansain yakât topŋe teteâkgât yâkŋe sâmu kâlâpŋe punduŋ sâm emet ya semu topnenŋe tetewuap.

14 Yâhâ emet ya tânje ki sem biatbuap otmuâmâ Anitâje hâmeje âlepje ningiwuap.

15 Yawu gârâmâ emet ya sem biatbuap otmuâmâ hâmeje ki ningiwuap. Yakât nângâjetâ keterahâkgât den âlâen hâum yuwu sâwe. Emetnenjan iri sikum me senje âlâlâ tatningiap ya aksihâk sem gulip tuhum bâsok senenekbuap yakât dopjeâk Anitâhât senjan manmannenjahât bulâje bia kinmâ aŋulaknom.

16-17 Yakât torokatmâ yuwu sâmune nângâjet. Anitâhât opon kâmbukje ya kâlehen iŋje kawenje tap sâmai yan hâum sâwe. Yenâmâ Anitâhât opon kâmbukje yakât dop otmâ mansai. Yeŋe Kiristohâlen biwiyeŋe katbi yapâek Wâtgât mâmâŋahât Heaknej ge hohetyenjan tatmâ mâmâŋe otyiŋgim gap. Yakât otmâ yeŋâlen gâtje âlâ me âlâne yeŋahât nângâjetâ yahatmu tat tat memeyerje mem bâleaknomai yamâ Anitâje hilipyongowuap.

18-19 Yâhâ emelâk den yan ya yâhâpje sâmune nângâjet. Yeŋe biwiyeŋanje kâityongomu yeŋahât nângâjetâ yahatmapgât biwiyeŋe galemahom mannomai. Yâhâ lohimbi belângen manmaiŋe nângân nângân wuân me wuângât nângâjetâ yahatmap yamâ Anitâje nângâmu tâŋât otmap. Yâhâ yeŋâlen gâtje âlâ me âlâne lohimbi belângen mansai yeŋât nângân nângân watmâ yuwu sâmai. “Nenâmâ nângân nângânnenje orop mansain,” sâmai ya yeŋârâmâ Anitâje nângâyiŋgimu gemap. Yâhâ Anitâje yeŋât yawu nângâyiŋgimu gemapgât nângân nângân ya pilâm yeŋahât nângâjetâ giâkgât naŋgan. Yawu nângâm mannomai yan lohimbi belângen manmaiŋe

yengât nângâjetâ gemu “lok kopa” sânomai yakât ki gorâyingiwuap. Den yan yuŋe emelâk lok âlâne den kulemguop ya miap. Den yamâ yuwu tap.

“Lok nângân nângânyeŋe oropnje menduhuakmâ den hikuwi yakât bulâne mem tetene sâm nângân nângânyeŋe menduhum buku nom-botnje kâityongonomai. Kâityongone sâm ot-nomai yan Anitâne nângân nângânyeŋe mem gulip tuhumu yeŋahâk kâirahom hiliwahonomai.”

20 Yâhâ âlâmâ yuwu tap.

“Lok nângân nângânyeŋe oropnje yeŋahâk nângân nângânyeŋe menduhum den hikumai yakât Anitâne nângâmu helekŋe otmap.” Den yawu tap.

21-22 Yakât otmâ lok âlâ me âlâne yeŋâlen taka yeŋe den kâsikum yinginomai ya yeŋât ki nângâjetâ yahatbuap. Yâhâ emelâk Anitâne wahap topnje topnje hânân kalop yapâek tetem gap. Otmu tetem yâhâwuap. Ya kerek yeŋât sâm pat kuyingiop. Yakât otmâ nâ Apolo yet Petoro orop yeŋât amutyenjan manmâ hoŋ bayingim mansain.

23 Otmu kunnenŋe yamâ Kiristo. Otmu Kiristohât kunŋe yamâ Anitâ konok.

4

Kiristoŋe biwinenŋahât topnje ekmâ sâm hâreningiwuap.

1 Yakât otmâ nengât yuwu nângânomai. Anitâne ikiŋe den bulâne ya sâm tetem ekyongonehât menenekmâ âi sâm ningimu Kiristo hoŋ bawaŋgim mansain. Yeŋe yawu nângâningiŋetâ dopŋan otbuap.

2 Yâhâ Anitâŋe nen kerek âi sâm ningimap ya bi-winenŋaje tiŋâk kepeim manmâ yâhânomgât sâm ningiop. Yawu ki otnom yanâmâ neneckmu dondâ bâlewuap.

3 Yakât otmâ tem lâuwaŋgiman me bia yakât topŋe ekneħât yeŋe nâŋgân nâŋgân me lok âlâhât nâŋgân nâŋgân watmâ den âiâŋ katnekmâ sâm hârenihinomai yakât ki gorânihiap. Otmu nine biwinahât topŋe girawu tap yakât nâŋgâm nine nâŋgân nâŋgân me lok âlâhât nâŋgân nâŋgân ki watman.

4 Yâhâ nine biwinahât topŋe girawu tap ya nâŋgâman yan Kudâhât den bulâŋe nâŋgâmune bi-winan hâumu tosa biaek mansan yawu biwinâŋe nâŋgâman. Yawu gârâmâ Kudâhât senjan koko saleħâk mansan yawu ki sâwom. Kudâ iкnâk biwinahât topŋe ekmâ sâm hârenihiuap.

5 Yâhâ nenne ālâlâ otneħât nâŋgâmain me tihâŋ otmain memain ya Kudânenŋaje âwurem ge mem tetekjân tuhum sâm hâreningiwuap yakât sâpŋe Anitâŋe kalop. Sâp yan nenne Anitâhât den kâsikum yiŋgim mansain nengât biwinenŋahât topŋe ekmâ nâŋgâningim hâmeŋe ālâku iкnâk iкnâk ningi-wuap. Yakât otmâ yeŋeâmâ sâp yiwereŋe sâm bâleningijetâ ki ârândâŋ otmap.

6 Bukulipne, yuwu sâmune nâŋgâŋet. Lok âlâ me âlâŋe Anitâhât nâŋgân nâŋgâŋe miti denâŋ tap yukât andemŋe wangim torokatnomaihât dop âlâ ki tap. Yakât topŋe yeŋe nâŋgâm heŋgenŋuŋetgât den sâm aran yu Apolo orop netŋjan hâum ekyongomune naŋgai. Yakât otmâ yeŋe buku âlâhât nâŋgâŋetâ yahatmu âlâhât nâŋgâŋetâ gemu sâm bâleŋgimai yaŋe dondâ bâleap.

7 Yen âlâne sâm yiŋgimu yeŋahât nâŋgâjetâ yahatmap? Yawu otnetâ dondâ bâlemap. Yâhâ nâŋgân nâŋgânyeŋe âilongo tetemap yamâ in ki tetemap. Anitâ ikŋak biwiyeŋan kionŋmu yanâmâ ya tetemap. Otmu yâkŋe wahap âlâlâ kerek bât belaiâk ningimap. Yawu otningimap yakât otmâ nenŋahât nâŋgâmunje yahatbuapgât dop âlâ ki tap.

Anitâŋe Paulo aposolo âi sâm waŋmu hoŋ bayiŋgim manop.

8 Bâe, yeŋe “Emelâk nâŋgân nâŋgânnenŋe keterakningimu Anitâhât den topŋambâek naŋgain,” sâmai. Me “Nenŋahâk manman âilongoân mansain,” sâmai. Otmu emelâk kunyetŋe manmunje amutnenŋjan mansawot netgât yawu sâmai. Yawu sâmai yanje ki ârândâŋ oap. Gârâmâ yeŋe Anitâhât den topŋambâek nâŋgâm kunlipnenŋe otmâ manman âilongoân manbâi. Yawu mansai mâne orowâk manbâin.

9 Yawu gârâmâ manmannenŋahât nâŋgâjetâ keterahâkgât den âlâen hâum sâwe. Tembe lâuŋe lok bâleŋe meyekmâ den âiân katyekmâ mumuhât pat kuyiŋgimai. Yawu otyiŋgim yanâmâ meyekmâ lohimbi senyenŋan kânâŋgâyekjetâ kinjetâ mem âlâlâ tuhuyekmai. Yakât dopŋeâk Anitâŋe menenekmâ aposolo âi sâm ningim lok kerek yenŋât amutneŋjan katnenekmu lok bâleŋe yekmâ nâŋgâm bâleyiŋgim mem âlâlâ tuhuyekmai yakât dopŋeâk neneŋkma nâŋgâm bâleningimai. Neneŋkma nâŋgâm bâleningimai yakât topŋe aŋeloŋe naŋgai.

10 Nenâmâ Kiristohât den pat âlepŋe lohimbi belâŋgen mansai ya ekyongomunje nâŋgâjetâ na-

hat otmu nengât lok senduk sâmai. Yâhâ yenjahât nângâjetâ yahatmu “Nângân nângânnenje orop manmâ biwinenne galemahom mansain,” sâmai. Yâhâ nengât nângâjetâ gemu Anitâje ki mâmâne otyingimu bulâje tetemap nengât yawu sâmai. Yawu sâm yan yenjahât nângâjetâ yahatmu “Anitâje mâmâne otningimu âi topnje topnje memunne bulâje tetemap,” sâmai. Yakât otmâ lohimbi belângen manmaine yengât nângâjetâ yahatmu ewe katyekmai. Yâhâ nengârâmâ nângâningijetâ gemu lok tawi tawiye sâmai.

11-12 Bulâjanâk hop sambe kaknjan ki mansain. Nen bât kandiânâk nemain sâm âihât hâhiwin nângâmain. Yawu otmâ emet kandiân im yahatmâ kapi hawamgum den ekyongomain. Yawu manmunne lohimbi belângen manmaine nenekmâ hâim hilitnenekmai yan Anitâje lukuleyehâkgât ultgumain. Yâhâ mem âlâlâ tuhunenekmai yan gurâ den biaek manmâ ki lohotrje otmain.

13 Otmu nengât huŋ bero sâm hâinenekmai yan gurâ iliwetmâ den lohotnjan sâm ekyongomain.

14-15 Nâ den sâm aran yu nângâm arjulaknejtôgât ki ekyongoan. Aŋgoân nâ niniâk yengâlen takâ Kiristohât den pat âlepnej ekyongomune nângâjetâ bulâje otmu yâkâlen biwiyeje katbi. Yapâek yen orop biwinenneje kepeiakmâ âwâ nan yawu manmâ gain. Yâhâ yengât galemlipyejeâmâ sesençâlâk. Gârâmâ âwâyejeâmâ nâ konohâk. Yakât otmâ yengât nângân nângân ya pâron sâekgât wawaeyekmâ girem den yu ekyongoan.

16 Yeŋe nanlipne yawu mansai. Yakât otmâ Kiristoŋe mâtâp yu wat sâm nihioŋ ya tâj tâŋâk watman. Nâŋe kâi towat otman yawuâk watmâ

manjetgât nañgan.

¹⁷ Yakât otmâ bukune Timoteo hângângumune yenjâlen taka den kâsikum yinjiwuap. Den kâsikum yingimu nângânomai yan nâje Kiristohât komot den kâsikum yinjimune lâum mansai yakât topje nângâm heŋgeŋgunomai. Otmu Timoteo orop biwinetŋaŋe Kutdâhâlen kepeim nanje âwâŋaŋe tânahomawot yakât dopŋeâk tânahom Kutdâhât âi memait.

¹⁸ Yâhâ yen nombotŋaŋe nâhâitŋe ki takawuap sâm yeŋahât nângâjetâ yahatmu hâmeyeŋe bitmâ bitmâ oai.

¹⁹ Yawu gârâmâ Kutdâŋe sâmu mâtâp tetenihiwuap yan yenjâlen in yawu takawom. Taka lok yan yu âlâŋe mâmâŋe otyinjimu yeŋahât nângâjetâ yahatmu sâm bâlenihim mansai yakât topje nângâwom.

²⁰ Yâhâ yeŋahâk den topje topje alahum biwiyeŋe ki galemahom heŋgeŋgumai. Yakât otmâ Anitâŋe tihitnenŋe otmap yan ikŋe Wâtgât mâmâŋahât Heak hângângumu biwi nângân nângânnenŋan ge mâmâŋe otningimu galemahom manmain.

²¹ Yakât otmâ yenjâlen taka girawu otyinjiwomgât nañgai? Nâje taka den kâwâ kârihâŋ kuwickyekbomgât nañgai me lohotŋan taka buku otyinjiwomgât nañgai?

5

Lok âlâŋe otmu dondâ bâleop ya ketetŋetâ manâkgât sâop.

¹ Yenjât den pat bâleŋe yuwu sâŋetâ nângâwan. Yenjâlen gâtŋe lok âlâ mâmâŋhâit yanje ki orotŋe

otmâ mansawot. Orotmeme otmâ mansawot yawu yakât pâku lohimbiye samut kârikje katjetâ tap. Yâhâ yengeâmâ yelekmâ ki sâyitgimai. Yamâ yuwuhât yan. Yenjâlen gâtne lok âlâne imbi memu nanyetne teteop. Yawu gârâmâ manmâ manmâ nanyetne lok otmu mâmâne ya bâleop. Mâmâne bâlemu âwâjanje imbi âlâ miop. Yawu gârâmâ nanje yanje mâmâne orop manmawot. Yawu manmâ lok âwâyetne senje buhum betjehen kioñmawot.

² Yawu otmawot yakât ki sâyitgim gai yakât anjulakjet. Otmu lok ya ketetjetâ manbâp. Yawu otbâi yamâ yenge yelekmâ ki yelekmâ yawu otmâ yenjahât nângâjetâ yahatmap. Yakât nângâmune dondâ bâleap.

³ Nângeâmâ kâlepjehen mansan. Yawu gârâmâ emelâk yen orop tatmâ biwinenjanje sipawahom konohâk otmu den alahuwin. Yakât dopjeâk yuwu ekyongomune nângâjet. Yesu Kutdânenje biwinanje yâk hikum mansan. Otmu yâkje girawu sâm hâreyingiop yawuâk lok bâleje yukât sâm hârewaنجian.

⁴ Yâhâ nâ orowâk tain mâne girawu sâm hârewaنجimbâm yakât nângâm menduhuakmâ Yesu Kutdânenje yâkât wâtnjan kinmâ yuwu otbaنجjet.

⁵ Hâmbâi Kutdânenjanje âwurem ge lohimbi biwinenjahât topje ekmâ nângâm sâm hâreningiwuap. Sâp yan Anitâne lok yu membuapgât yenge ketetjetâ ari belângen manmu Satanje hâhiwin waنجmu. Hâhiwin waنجmu orotmeme bâleje otmâ mansap ya bet pilâm Kiristo tem lâuwaنجiwuapât den ekyongoan yuwu

otnomai.

⁶ Lok yanje mâmâje orop mansawot ya yetgât den ki sâyitgim gai. Girawuhât otmâ yenjahât nângâjetâ yahatmap? Yakât aŋulakjet. Yâhâ biwinan girawu tap yakât nângâjetgât matuk kelunjan hâum sâmune nângâjet. Imbilipnenjanje dâmbia golaŋgumai. Golaŋgumâmatuk mendâreŋjetâ keluŋe gemu dâmbia orop menduhunjetâ matuk keluŋaŋe sânduk sâm ârândâŋ otmap.

⁷ Yâhâ yakât dopŋeâk lohimbi yâhâp yanje hohetyenjan manmutâ orotmeme bâlenje yuŋe mem bâleyekbuap. Yawu tetemapgât ketetyelekjetâ belângen ari manset. Yawu otnomai yanâmâ Anitâhât senjan koko salehâk mansai yauwâk torokatmâ mannomai. Yawu manmâ dâmbiaen matuk keluŋe ki mendâreŋjetâ tatmap yakât dopŋeâk mannomai.

Yawu gârâmâ den âlâen hâum yuwu sâmune nângâjet. Emelâk Tihit tihit Hombaŋ ârândâŋâk Yura lohimbi nengât tosa biatningiâk sâm hotom uminiwiŋe lama nanje gâim hepŋe tuanġuminiwi. Hepŋe tuanġum yan sot um neminiwi. Emelâk lama nanje gâim hepŋe tuanġuminiwi yakât dopŋeâk Kiristohât hepŋe moseleakmu mum yan nengât tosanenje bunewâk pilâningiop.

⁸ Yakât otmâ heroŋe nângâwanŋim um nenom yan matuk keluŋe yanje manman bâleŋahât dop oapgât ya orop ki menduhum nenom. Yawu otmâ manman koko salek yauwâk mannom sâm sot inâk nenom.

⁹ Yâhâ lohimbiŋe kâwâ kondâ otmâ mansai ya orop buku ki oranŋinjet sâm pepa kulemgum

katyinqiwan ya ekjetâ ki keterahop.

10 Yakât otmâ den yakâlâk sâm heñgeñgumune nângâjet. Pâku lohimbi nombotjañe kâwâ konda otmai, me senje âlâlâ ekjâlem kombo meyiñgimai, me Porom Lâpio mepaemai, yâk betyongom yejeâk mannomaihât ki sâwan. Yen lohimbi bâleñe orop oset guset mansai. Yakât otmâ betyongom yejeâk mannomaihât dop âlâ ki tap.

11 Yawu gârâmâ topje yuwuhât den ya kulemgum katyinqiwan. Bukulipyenje nombotje “Emelâk biwinenne Kiristohâlen katbin” sâmaiñe kâwâ konda otmai, me senje âlâlâ ekjâlem sen buhu buhu otmai, me Porom Lâpio otmu Anitâ orowâk mepaeyelekmai, me den belângen sâmai, me to kârikje nejetâ biwiyeñe gulip otmap, me kombo meyiñgimai. Bukulipyenje yawu otmai yamâ kewilâyekjetâ belângen ge manjetgât den ya kulemgum katyinqiwan. Otmu yâk orop lau konok ki nenomaihât nañgan.

12-13 Yâhâ nâje lohimbi belângen mansai yenjetâ sâm hâreyiñgiwomgât Anitâne ki sâm nihipop. Anitâ iknjak biwiyeñahât topje nângâm sâm hâreyiñgiwuap. Yawu gârâmâ bukulipyenje orowâk biwiyeñanje hikuakmâ konohâk otmu menduhuakmâ Kiristo mepaemai ya yençâlen gâtje âlâ me âlâje otjetâ bâlemap ya sâm hâreyiñgijet. Sâm hâreyiñgijetâ ki nângânomai ya kewilâyekjetâ belângen ari mannomai. Yawu otnomai sâm Moseñe girem den âlâ kulemguop ya yuwu tap.

“Lok orotmeme bâleñe otmai ya hohetyenjambâ ketetyekjetâ arinomai.”

6

Lohimbiñe hionjakmâ den âiân karakminiwi.

¹ Bukulipne, den umatne âlâ nângâwan yakât yuwu sâmune nângâjet. Yeñgâlen gâtne nombotñahe kuk otmâ hionjakmaiân aingoân papatolipnenñahe umatne yu kuwikninginjetâ kaok orañgine sâm yâk yeñgâlen ki mem ari tiripyongomai. Bukulipyenê hionjakmai ya meyekmâ ari pâku lok yeñgâlen den âiân katyekjetâ yâkne sâm hâreyiñgimai. Den pat yu eknohojetâ nângâmune dondâ bâleop.

² Yâhâ nen Kiristohâlen biwinenñahe kepeim manmainne lohimbi belângen mansai ya sâm hâreyiñginom yakât emelâk Anitâje sâm kalop. Âlâne yakât ki ekyongop? Nâ ekyongowan yakâ. Yâhâ lohimbi belângen mansaiñe orotmembe bâleje otmai ya yeñgât sâm hâreyiñginomai. Yakât otmâ den tâjât yuwuya yamâ yeñahâk in yawu kuwikmâ kaok orañgimbâi?

³ Otmu hâmbâi sâp patoen añelo yeñgât gurâ sâm hâreyiñginom yakât sâm kalop. Yawu gârâmâ girawuhât otmâ bukulipyenê orop den ki kuwikmâ kaok orañgimai?

⁴ Yawu gârâmâ yeñe kuk otmâ hionjakmaiân girawuhât otmâ lohimbi Kiristohât hâkâj otmai yeñgâlen ari den âiân karakmai?

⁵ Yen ajuñyeje bia. Yeñgâlen gâtne lok âlâ nângân nângânhe oropne sâm hâreyiñgimu ârândâj otbuapgât dop tap ya nañgan.

⁶ Yeñe hionjakmaiân lohimbiñe Kiristohât den nângâjetâ helekne otmu pilâmai ya yeñgâlen ari

den âiân karakjetâ sâm hâreyiŋgimai ya nâŋgâmune dondâ bâleap.

7 Yâhâ yeŋe hioŋakmâ den âiân karakmai yan Anitâhât den lâum pâpguŋetâ yaŋak manman âlepŋahât bulâŋe yeŋgâlen ki tetem hengeŋguap. Yakât otmâ buku âlâ me âlâŋe mem bâleyekne sâm otŋetâ yan ki iliwetmâ matŋe kâpekyiŋgimbâi. Me kombo meyŋgine sâm otŋetâ nembe kalem otyiŋgimbâi.

8 Yawu gârâmâ yenjahât nâŋgâjetâ yahatmu bukulipyenje orop sâm bâleaŋgimai. Me kâirahom kombo meaŋgimai.

9 Lohimbi yawu otmaiŋe manman kârikjan ki mannomai. Yakât âlâŋe ki ekyongop? Yakât emelâk ekyongowan yakâ. Yenâmâ imbiâk engatyenje kâityongomapgât yuwu sâmune biwiyeŋjan mem mannomai. Lok yuwuyaŋe manman kârikjan mannomaihât dop âlâ ki tap. Sen buhu buhu otmâ kâwâ konda otmai, me emet huhumai, me imbilipyenje pilâyekmâ lok bukulipyenje orop manmâ ekŋâleakmâ otŋetâ bâlemap, me Porom Lâpio kum kâlâpgum mepaemai.

10 Me bukulipyenje yeŋgât senŋe âlâlâ ekŋâleem miakne sâm otmai, me kombo miaŋgimai, me den bâleŋe hâiakmai, me kâirahomai, me to kârikje nem biwi hâlim otmai. Lok yawuyaŋe Anitâhât kapi himbimân tap ya ki ambokunomai.

11 Yâhâ embâŋâŋ Kiristohâlen biwiyeŋe ki katbi yan yen nombotŋaŋe orotmeme bâleŋe yawu otmâ manminiwi. Yawu gârâmâ Anitâhât Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe biwiyeŋe mem heweweŋ

tuhumu Kudânenje Kiristohâlen biwiyeje katjetâ Anitâne tosayeje pilâyiñgiop. Tosayeje pilâyiñgimu Kiristo orop biwiyejane kepeiakmâ konohâk otmu tem lâuwañgim manjetâ Anitâne yekmu ârândâj otmap.

Kâwâ konda ki otnom.

12 Yawu gârâmâ yengâlen gâtje âlâ me âlâne “Ninahâk yu me ya otbom yakât Anitâne nekmu ki bâlewuap,” yawu mon sânomai. Yakât otmâ nâje yuwu sâmune nângâjet. Bulâjanâk yu me ya otnomai yakât Anitâne yekmu ki bâlewuap. Yawu gârâmâ otnomai ya kerekje yen otmu bukulipyenje ki tânyongowuap. Yâhâ ninan hâum sâmune nângâjet. Nâje yu me ya otbom yakât Anitâne nekmu ki bâlewuap. Yawu gârâmâ ya witgumâk otmâ yâhâwomgât biwinanje yahatmapgât yawu ki otbom. Biwine galemuakmâ manbom.

13 Yawu gârâmâ yengâlen gâtje âlâ me âlâne yuwu mon sânomai. “Nenje sot nemunje wâtnenje tiñ tiñ sâekgât Anitâne sot topñe topñe kalop. Otmu sot nem kârikje mannomgât Anitâne tepnenje orowâk katnenehop. Yakât otmâ sot nemunje tepnenjan gemap.” Den yawu mon sânomai yakât yuwu sâmune nângâjet. Sâp pesuk sâwuawân Anitâne sâmu manman topñe topñe biatmâ metewuap. Otmu lohimbi nengât hâknenje yu kon sâm âiñe menom yakât Anitâne sâm kalop. Anitâhât tem lâuwañgim mannomgât wâtnenje ningimap. Yakât otmâ lohimbi miakmâ biwiyetje hikuakmâ konohân mandomawot ya ki hârem kâwâ konda otnom.

14 Yâhâ yâkñe ikñe wâtnambâek Kudânenje mu-muñambâ mem yahalop. Yakât dopñeâk nen mu-muñambâ mem yahatnenekbuap.

15 Yâhâ Kiristohâlen biwiyeñe katbi yan yâk orop biwiyeñanje hikuakmâ konohâk olop. Yakât otmâ yâkâlen biwiyeñanje tiñâk kepeim manmâ yâkât lauñe me kâine bâtnje otmâ hoñ bawañgim gamai. Yakât girawuhât otmâ kâwâ konda otmai yeñgâlen torokatmâ yâk orop buku orançgine sâm oai? Kâmbukñe, pilâñjetgât nañgan.

16 Yâhâ lok âlâ me âlâñe imbi kondarâ orowâk mandomawot yan hâkyetñe konohâk otbuap. Âlâñe yakât ki ekyongop? Den yan yuñe emelâk Moseñe den âlâ kulemguop ya miap. Den ya yuwu tap.

“Lok âlâ me âlâñe imbiñahâlen torokatmu orowâk mandomawot yan hâkyetñe konohâk otbuap.” Den yawu tap.

17 Otmu lok âlâ me âlâñe biwiyeñanje Kudâhâlen kepeim mansainje yâk orop biwiyeñanje hikuakmâ konohâk otmap.

18-20 Yâk orop biwiyeñanje hikuakmâ konohâk olop yan Anitâñe ikñe Wâtgât mâmâñahât Heak hâñgângumu biwiyeñan ge tatmap. Biwiyeñan ge tatmap yakât otmâ yeñe eñgatyenjeâk watmâ yu me ya otnomaihât dop âlâ ki tap. Kudânenje Kiristonje kawenenjan kinmu kuñetâ muop yan manman bâleñahât pañgoñâmbâ holajnenekmâ Anitâ orop manman kârikñan mannomgât pat kuningiop. Yakât otmâ biwiyeñanje yâkâlen kepeim tem lâuwañginomai. Tem lâuwañgim manjetâ lohimbi belâñgen mansainje yekmâ Anitâ ewe

katmâ mepaenomai. Yakât otmâ kâwâ konda ki otjet. Yawu otmain sâm haonjmâ ârândâj biwiyeje galemahom manjet. Yâhâ lok âlâ me âlâje kâwâ konda otmai yan yeje hâkyeje mem bâleakmai. Yâhâ orotmeme bâleje nombotje âlâ otmai yaqe hâkyeje ki mem bâleakmai.

7

Lohimbi miakmâ mansai yakât den

¹ Otmu yeje manman girawu mannom sâm yakât âinohom pepa kulemgum katnihijetâ ekanban. Yakât yuwu sâmune nângâjet. Lok âlâ me âlâje imbi barak manmâ Kiristohâlen biwiyejane kepeim yâkât tem lâuwañgimaije imbi ki menom sânomai yaqe ârândâj otbuap.

² Yawu gârâmâ yeŋgât kapilipyenje kinjitje orowâkje imbi yeknjâlem otmâ tâpikgum mansai. Yakât otmâ yen lohimbi je miakmâ biwiyeje hikuakmâ konohâñ manjetâ ârândâj otbuap.

³⁻⁴ Otmu Anitâje lokje imbi je miakmâ mandomawot sâop. Yakât otmâ imbi je loknjahât pat mansap. Otmu loknja je gurâ imbi jahât pat mansap. Yakât otmâ hâkyetje ki alirakdomawot.

⁵ Yawu gârâmâ loknja je me imbi je Anitâ ulitgumu sâp kâlep otbuap yakât heweweñ otbe sâm yan aŋgoân den alahuromawot. Den alahu-mutâ biwiyetje hikuakmâ konohâk otmu yan hâkyetje alirakdomawot yaqe ki bâlewuap. Yâhâ ulitguromawot yakât kakñan Manman bâleñahât Amboje Satan yâkje kâityotgomu lohotje otmâ tâpikgumawotgât âlâkuâk menduhuakmâ mandomawot.

6 Yâhâ lok âlâ me âlâje imbi barak manbom sâmu ârândâj otbuap yawu yan. Yawu gârâmâ yeje yawu manjetgâlâk ki yan. Nine biwinan tap ya ekyongoan.

7 Yakât ninan hâum sâmune nângâjet. Nâmâ imbi barak manmâ hâkne tihitje otmâ biwine galemahom mansan. Yakât otmâ imbi ki miai yanje nâje mansan yuwu manjetgât nañgan. Yawu gârâmâ nenje Anitâhâlen biwinenjae kepeim manmunje iknâk dopnenjan mâmâje otningimu manman iknjâk iknjâk manmain. Yawu otmâ mâmâje otnihimu imbi barak manmâ gan. Gârâmâ lohimbi nombotje âlâmâ manmanyene âlâ manmai yamâ Anitâje dopyejan mâmâje otyiñgimu manmai.

8 Otmu lohimbi sihan me kambut mansai yeñgât yuwu sâmune nângâjet. Nâje imbi barak mansan yakât dopñeâk yeje lok me imbi barak mannomai yamâ ârândâj otbuap.

9 Yawu gârâmâ lohimbi nombotjae hâkyene tihitje otnomaihât dop ki tap. Yanje lok me imbi eknâleañgim otmâ tâpikgumaihât âlepje miakmâ mannomai.

10-11 Otmu lokje imbiye miakmâ biwiyeje Kiristohâlen kepeim mansai ya yeñgât Kutdânenjae sâop ya ekyongomune nângâjet. Yeje ki pilaknomai. Yawu gârâmâ lok âlâ me âlâje imbilipyenje pilâyeknomai otmuâmâ imbi yanje lok on-dop yeñgâlen ari ki kinnomai. Gâmâlâk loklipyenje yeñgât tepyenje huruñ sâmu kaok nângânomai yanâmâ âlâkuâk miakmâ mannomai.

12 Otmu lohimbi nombotjae emelâk Kiristohât den pat ki nângâwi yan miakbi ya yeñgât nine

biwinambâ teteap ya ekyongowe. Lok âlâ me âlâje Kiristohâlen biwiyeñanje kepeim manmai ya yenjât imbilipyenje Kiristohâlen biwiyeñanje ki kepeim manmai. Yawu gârâmâ imbilipyenje loklipyeñanje orowâk manne sânomai yamâ ki watyeknomai.

¹³ Otmu imbilipyenje gurâ yawuâk. Imbi âlâ me âlâje Kiristohâlen biwiyeñanje kepeim manmai ya yenjât loklipyeñanje Kiristohâlen biwiyeñanje ki kepeim manmai. Yawu gârâmâ loklipyeñanje orowâk manne sânomai yamâ ki pilâyekmâ âlâengen ari mannomai.

¹⁴ Lohimbi yanë ki pilakmâ mansawot yakât Anitâje nan baralipyetje orowâk nângâyiñgimap. Yawu gârâmâ ki nângâyiñgimap mâne nan baralipyetje betyongombâp.

¹⁵ Yâhâ lohimbi Kiristohâlen biwiyeñanje kepeim mansaine loklipyeñje me imbilipyenje Kiristohâlen biwiyeñje ki kepeim mansai yâk orop kaok oranginjetgât Anitâje sâm yingiop. Yakât otmâ lohimbi Kiristohâlen biwiyeñanje ki kepeim manmaiñe loklipyeñje me imbilipyenje pilâyekmâ âlâengen arine sâm otnomai yanâmâ ki alityeknomai. Yawu otnomai yamâ ârândâj otbuap. Pilakdomawot yakât tosa yamâ lohimbi Kiristohâlen biwiyeñanje kepeim manmai ya yenjâlen ki tatbuap.

¹⁶ Yawu gârâmâ ki pilakdomawot otmuâmâ orowâk manmâ lohimbi Kiristohâlen biwiyeñanje kepeim manmaiñe tem lâuwañgim loklipyeñje me imbilipyenje Kiristohâlen biwiyeñanje kepeiñjetgât lohotñan otyinginomai. Yawu manjetâ manmanyenje ya ekmâ Kiristohâlen biwiyeñanje

kepeinomaihât mâtâp ki mañguyiñginomai.

Anitâñe menenekmu âi girawu mewin ya yawuâk mem yâhânom.

17 Yâhâ den sâm aran yukât topnje nângâjetâ keterahâkgât Kiristohât lohimbi komotnje komotnje den kâsikum yingim mansan yakât sâmune nângâjet. Manman amboñe Anitâñe manmannenje ikñiâk ikñiâk katningimu manmâ gain. Yawu gârâmâ yeñe Kiristohât den pat âlepnje nângâjetâ bulâne otmu biwiyeñe yâkâlen katjetâ Anitâñe meyehop. Yakât otmâ meyehop sâp yan âi girawuya mewi ya yawuâk mem mannomai.

18 Yakât topnje teteâkgât den âlâen hâum yuwu sâwe. Anitâñe nen Yura lohimbi manman âlepjahât pat kuningiop. Yakât dop yamâ hâknenje torehenjan undip tuhuañgim gamain. Yâhâ nengâlen gâtje âlâ me âlâ Kiristohâlen biwinenjanje kepeim mansainje hâknenje torehenjan undip tap yakât nângâm topnenje ki kurihinom. Yawu gârâmâ yen pâku lohimbiye biwiyeñe Kiristohâlen katmâ mansainje hâkyeñe torehenjan undip ki tuhuañginomai.

19 Yâhâ hâknenje torehenjan undip tuhuañgimain me ki tuhuañgimain yamâ bulâne bia. Yamâ orotmeme tâjât. Yâhâ Anitâhât nângân nângân watmâ tem lâuwañgim mansain yanje bulâne oap.

20 Yakât yâhâpnej sâmune nângâjet. Anitâñe meyekmâ manman kârikñahât pat kuyiñgiop sâp yan girawu manbi yawuâk torokatmâ manjetâ ârândâj otbuap.

21-22 Otmu hoj bayingimai ya yençât yuwu sâmune nângâjet. Lok Kudâ âlâ me âlâje hoj baninginjet sâm meyekjetâ mansai. Yawu gârâmâ Kiristoñe manman bâleñahât pañgoñâmbâ holanjeckmu yâkâlen yeje biwiyeñjañe kepeinjetâ Anitâje meyekmu biwi sânduhân mansai. Yakât otmâ lok kutdâlipyeñe yençât amutgen manmâ hoj bayingim mansai yakât ki gorâyinçîk. Yâhâ lok kutdâlipyeñjañe hângânyongonomai yanâmâ wosaken me wosaken arine sâm otnomai yaken arinomai. Otmu Kudâ hoj bawañgim gai yawuâk hoj bawañgim mannomai.

Yawu gârâmâ lok âlâ me âlâje lok kutdâhât amutgen ki mansai yençârâmâ yuwu sâmune nângâjet. Yejeâmâ Kiristohâlen biwiyeñe katjetâ Anitâje meyehop. Yakât otmâ Kiristo amutgen manmâ hoj bawañginomai yakât Anitâje sâm yinçioñ.

23 Kudânenje Kiristoñe kawenenjan kinmu kuñetâ muop yan Anitâje manman bâleñahât pañgoñâmbâ holajnenekmâ manman kârikjan mannomgât pat kuningiop. Yakât otmâ lok âlâ me âlâje biwiyeñan kionjmâ mem gulip tuhuyekmaiñhât Kiristohât tem lâuwañgim manmâ biwiyeñe galemahom mannomai.

24 Anitâje meyehop yan manman girawuya manbi yawuâk torokatmâ yâk orop biwiyeñjañe hikuakmâ konohâk otmu mannomai. Yawu.

Lohimbi sihan ya yençât den sâop

25 Yâhâ lohimbi sihan yençât âinohowi yakât yuwu sâmune nângâjet. Yâhâ den sâwe sâm oan yu Kudânenjanje ki eknohop. Yawu gârâmâ

Kiristoŋe yâkât den pat kâsikum yîngiwomgât tepŋe nân̄gânihim âi sâm nihiop. Ya biwinanje tinjâk kepeim manbehât mâmâne otnihim gamap. Yawuhât otmâ den yuwu sâmune nân̄gâjet.

26-27 Umatŋe topŋe topŋe kaknenŋan yâhâwuap. Yakât nân̄gâm sihan mansaiŋe yauwâk torokatmâ mannomai yamâ âiloŋgo. Yâhâ lok imbilipyenje orowâk mansaiŋe imbilipyenje ki pilâyeknomai.

28 Otmu sihan mansai yanje miaknomai yan tosa ki menomai. Yawu gârâmâ lohimbi miakmâ mannomai ya yengât kakyeŋjan umatŋe âlâlâ yâhâwuap. Umatŋe âlâlâ yawuya kakyeŋjan yâhâmapgât otmâ den yu ekyongoan.

29 Bukulipne, den ekyongoan yukât topŋe yuwu sâmune nân̄gâjet. Kudânenŋe âwurem gewuap yakât sâp utâpguap. Yakât otmâ sâp yupâek lok imbilipyenje orop mansaiŋe umatŋe topŋe topŋe kakyeŋjan yâhâwuap yakât ki gorâyiŋgiwuap.

30 Otmu weyeŋe nân̄gâm isenomaiŋe sâp utâpguap yakât nân̄gâm ki isem we bâle pato otnomai. Otmu tepyenje heroŋe otbuapneâmâ heroŋe kakjanâk manmâ yâhânehât ki nân̄gânomai. Otmu senŋe âlâlâ puluhum ambokunomaiŋe ya eknâlem yeŋjanâk talâkgât biwiyeŋe ki kinbuap.

31 Yâhâ hânâŋ senŋe âlâlâ mem mansain yu kerek gulip otbuapgât Anitâŋe sâm kalop. Yakât otmâ lohimbiŋe senŋe âlâlâ puluhum aŋgi gungi otmai yanje manman yauwâk torokatmâ mannomaihât biwiyeŋe ki hikunomai.

32 Yeŋje manman sânduhâŋ manmâ yâhânomai yakât ki gorâyiŋgiâkgât naŋgan. Yâhâ lok sihan me

lok tat tatŋe yamâ Anitâŋe yekmu ârândâŋ olâkgât yâkâlen biwiyeŋe hikum tem lâuwaŋgimai.

³³ Yâhâ lok imbi naomlipyeŋe orowâk mansaiŋe umatŋe teteyiŋgimu hâhiwin kakŋan manmaiħât gorâyiŋgimap. Me imbilipyeŋeŋe heronje otyiŋgiŋetgât yâk yeŋgât nâŋgâm ketet otmai.

³⁴ Imbi naomlipyeŋe yeŋgâlen biwiyeŋe tatmap yan Kudâhâlen biwiyeŋeŋe tñjâk kepeim tem lâuwaŋginomaiħât biwi yâhâp otmai. Otmu imbi sihan me imbi tat tatŋajeāmâ senŋe âlâlâ yeŋe yakâlâk ki nâŋgâmai. Yâkjeāmâ Anitâŋe nenekmu ârândâŋ olâk sâm biwiyeŋe heweweŋ otmu Kudâ hoŋ bawaŋgineħât nâŋgâm manmai. Yâhâ imbi loklipyeŋe orowâk mansaiŋeāmâ loklipyeŋeŋe heronje otyiŋgiŋetgât yâk yeŋgât nâŋgâm ketet otmai.

³⁵ Yeŋe girawu me girawu mannomai yakât undip ki katyiŋgian. Yeŋe umatŋe kakŋan manmaiħât mâtâp yu watmâ mannomaiħât ekyongoan. Yenâmâ târârâħâk manmâ Kudâħât tem lâuwaŋgim biwiyeŋeŋe yâkâlenâk hikum mannomaiħât naŋgan. Yawu manmâ biwi yâhâp ki otnomai yamâ ârândâŋ otbuap.

³⁶ Otmu imbi sihan lok memehât dop oap yakât âinohowi yakât yuwu sâmune nâŋgâjet. Imbi yamâ hâknej katahemu lok nombotŋeŋe ketetmai sâm âwâŋgane iŋnej enŋatnejek lok katbaŋgiwe sâm otmâ mansap yakât nâŋgâmune ârândâŋ oap. Otmu lok yaŋe baratŋe ya membuap yamâ ki bâlewuap.

³⁷ Otmu âwâŋgane baratne alitbom sâm biwiŋeŋe nâŋgâmu ârândâŋ otbuap ya gurâ ki bâlewuap.

³⁸ Yakât otmâ yuwu sâwe. Lok yaŋe baratŋe lok katbaŋgiwuap yamâ ki bâlewuap. Yâhâ baratŋe

alitbuap otmuâmâ yakât gurâ nângâmune âiloŋgo oap.

³⁹ Otmu imbi âlâŋe lokŋe pilâm lok ondowâŋgen ariwe sâm oap yakât âinohowi yakât yuwu sâmune nângâŋet. Lokŋe tap yakât otmâ pilâm lok âlâ membuapgât dop âlâ ki tap. Yâhâ hâmbâi lokŋanje mumbuap yakât kakŋan lok âlâ membuap yanje ârândâŋ otbuap. Yawu gârâmâ lok nombotŋanje Kiristohâlen biwiyeŋanje kepeim mansai ya yenjâlen gâtŋe membuap.

⁴⁰ Yâhâ biwinaŋe yuwu naŋgan. Imbi kambut âlâ me âlâŋe lok barak mannomai yanje herone nângâm Kutdâhât tem lâuwaŋgim mannomai. Otmu den ekyongoan yu Anitâhât Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe biwinan katmu ekyongoan. Yawu.

8

Porom Lâpio mepaem sot gotyeŋjan katminiwi.

¹ Otmu lohimbi nombotŋanje Kiristohât den pat âlepŋe nângâŋetâ gemu bet pilâm Porom Lâpio mepaem sot gotyeŋjan katmâ mansai. Yamâ yâk orowâk menduhuakmâ sot yakât toreheŋŋe neŋetâ bâlewuap me bia yakât âinohowi yakât yuwu sâmune nângâŋet. Bulâŋjanâk nângân nângâŋyene pâroŋ sâmu Porom Lâpiohât nângâŋetâ tâŋât otmu biwiyeŋe Kiristohâlen katbi. Yakât otmâ lohimbiŋe Porom Lâpio mepaem sot gotyeŋjan katmai yakât toreheŋŋe yeŋe neŋetâ ki bâlewuap yakât topŋe nângâm hengeŋguai. Yawu gârâmâ yenjâlen gâtŋe nombotŋanje Porom Lâpio yakât topŋe emelâk nângâwin sâmaiŋe hâkyeŋe mepaemai. Hâkyeŋe mepaem bukulipyenŋe Porom

Lâpiohât nângâm biwi yâhâp otmai ya yeŋgât ki nângâmai. Yâhâ nombotnejé âlâŋeâmâ bukulipyenje yeŋgât biwiyeňe gemap sâm nângâyiŋgim lohotnejan otyiŋgimai.

2 Lok âlâ me âlâŋe Anitâhât biwiŋan nângân nângân tatmap yakât topŋambâek nângânomaihât dop âlâ ki tap. Yakât otmâ yu yakât topŋambâek naŋgain sâmai imbiâk sâmai.

3 Yawu gârâmâ lok âlâ me âlâŋe Anitâhâlen biwiyeňe kepeimai yâhâmâ nângâyiŋgimap.

4-5 Yâhâ bukulipyenje Porom Lâpio mepaem sot gotyeňan katmai yakât torehenje yeŋak nemai yakât yuwu sâmune nângâjet. Pâku lohimbine nak me kât tâŋât me himbimângâtne me hânângâtne wuân me wuângât towatnejê hâwim kânângâm “kutdânenje, kutdânenje” sâm ulitgujetâ ki nângâyiŋgimap. Nenjeâmâ Porom Lâpiohât nângâmunje tâŋât otmu Anitâ konok “Awoŋnenje,” sâm mepaemain.

6 Kutdânenje Kiristoňe awoŋnenje Anitâhâlen kândiwahom âliwahap topŋe topŋe katmâ meteop. Yakât otmâ Kiristohâlenâk biwinenjenje kepeim wâtŋan kinmâ Anitâhât tem lâuwaŋgim manmâ yâhânom.

7 Yawu gârâmâ Porom Lâpiohât den yan yukât topŋe bukulipyenje nombotnejé ki nângâm heŋgeŋguai. Emelâk Porom Lâpio mepaem sot gotyeňan katminiwi yakât nângâm manmai. Yakât otmâ sâp yiwereňe yuâmâ pâku lohimbine Porom Lâpio mepaem sot gotyeňan katmai yakât torehenje nene sâm biwi yâhâp otmai. Biwi yâhâp otmâ nejetâ yanje biwiyeňe mem gulip tuhumap.

8 Bulâŋjanâk Porom Lâpio mepaem sot gotyeŋan katmai yakât torehenje nenom me ki nenom yakât Anitâŋe nâŋgâmu tâŋât otmap. Yakât otmâ Anitâŋe nenekmu bâlemap sâm ki nemain yamâ imbiâk otmain. Me Anitâŋe nenekmu ârândâŋ olâk sâm nemain ya gurâ yawuâk imbiâk otmain.

9 Yeŋe Porom Lâpiohât topŋe nâŋgâm heŋgeŋguai. Yawu gârâmâ bukulipyenje yekmâ biwi yâhâp otmâ tosa memai sâm Porom Lâpiohât sot torehenje ya ki nenomai.

10 Yakât yuwu sâmune nâŋgâŋjet. Yeŋe nâŋgân nâŋgânyeŋe pâron sâmu Porom Lâpiohât nâŋgâŋjetâ tâŋât otmap. Yawu gârâmâ yeŋâlen gâtŋe âlâ me âlâŋe pâku lohimbi yeŋgât opon kâmbukŋan yâhâ orowâk tatmâ sot nenomai. Orowâk tatmâ sot nejetâ yan bukulipyenje âlâ me âlâŋe yekmâ “Porom Lâpiohât sot torehenje nejetâ ki bâleap,” sâm biwi yâhâp otmâ yeŋâlen torokatŋetâ orowâk nenomai.

11 Yawu otmâ manjetâ biwiyenje orotok sâmu Kiristo betgum tosa mem yaŋak hiliwahonomai. Yakât otmâ yuwu sâmune nâŋgâŋjet. Kiristojen yen otmu bukulipyenje yeŋgât tosahât otmâ muop. Yawu gârâmâ yeŋe Porom Lâpiohât sot torehenje nejetâ yekmâ bukulipyenje biwi yâhâp kakŋan nem hiliwahonomai.

12 Yawu gârâmâ hiliwahonomai yakât matŋe yeŋe tosa pato menomai.

13 Yakât otmâ biwinaŋe yuwu nâŋgâman. Bukulipne nombotŋanje Porom Lâpiohât nâŋgâm biwi yâhâp otmâ manmai. Yakât otmâ pâku lohimbiŋe Porom Lâpio mepaem sot gotyeŋan katmai ya yeŋgât senyeŋan nemune nekmâ

yawuâk nem yan tosa memai sâm ya ki nembom.

9

Pauloje aposolo âi yuwu mem manminio.

¹ Yawu gârâmâ nâje yu me ya otmangât lok âlâ me âlâje kunihinomaihât dop âlâ ki tap. Yesu Kutdânenjae mâtâwân tetenihim aposolo nep sâm nihiop. Yakât otmâ yâkât sâtgât otmâ den pat âlepnej ekyongomune nângâjetâ bulâje otmu yâkâlen biwiyejae kepeim manmâ gai.

² Yâhâ nâje aposolo nep mem mansangât bulâje yamâ yeje orotmeme bâleje betbañgim Kutdânenje Kiristo tem lâuwançgim gai. Yawu gârâmâ lohimbi nombotjae nâhât nângâjetâ gemap. Yâhâ yenâmâ nâhât ki nângâjetâ gemap.

³ Gârâmâ lok ya je nângâm bâlenihim sâm ge kat-nekmai sâp yan den matje yuwu sâman.

⁴ Nâje yen Kiristohât komot mansai yeñgâlen ari den kâsikum yingim mansan. Yakât matje yeje sot me âlâlâ tânnohojet sâmbâmgât dop tap yamâ ki sâman.

⁵⁻⁶ Yesu imilipje, Petoro, otmu aposolo lok nombotje, yâhâmâ imbi orowâk ari Kiristohât komot kapije kapije manmâ arai ya yeñgâlen nep tuhumai. Nep tuhumai yakât matje sot me âlâlâ tânyongomai. Yawu gârâmâ yeñgâlen gâtje nombotjae Banawa orop netgât “ki tânyotgomunje yetjak kapi ambolipje yeñgâlen ari âi tuhumutâ hâmeje yitginomai” sâjetâ ki ârândâj oap. Yâhâ nâje imbi memune orowâk mansait mâne tânnogombâihât dop tap.

7 Yakât topŋe nâŋgâjetâ keterahâkgât den âlâen hâum yuwu sâmune nâŋgâjet. Hep bero yaŋeâmâ gawaman yeŋgât nep tuhumai yan yeŋe tewetsenŋaje sotyeŋe me kapamgât senŋe âlâlâ ki puluhumai. Otmu kalam amboŋaje yeŋe kalamân gâtje mem nem manmai. Otmu nonin bulimakao ambolipŋaje yeŋahâk gâim um nemai.

8-9 Den ekyongoan yu lokgât nâŋgân nâŋgân ki watmâ yan. Emelâk Anitâŋe Mose girem den âlâ ekumu kulemguop ya yuwu tap.

“Bulimakaoŋe nep tuhuyiŋgimu yan bulâŋe nemap sâm lauŋe ki sâhâm mangunomai.”
Yawu tap.

Girem den yu Anitâŋe bulimakaohâlâk nâŋgâm ki ekuop.

10 Nenŋe otmunŋe bulâŋe tetemap yakât nâŋgâm bulimakaohâlen hâum sâop. Nenŋe bonŋe tetemu nenomgât nâŋgâm nep kâmetmain. Otmu imbilipnenŋaje bonŋe âlemu orowâk nenomgât hele tuhumai.

11 Yakât dopŋeâk nenŋe âi topŋe katmâ Anitâhât den ekyongowin. Ekyongomunŋe nâŋgâjetâ bonŋe otmu yaŋak manman kârikŋahât pat kuyiŋgimu mansai. Yawu gârâmâ yakât matŋe sot me âlâlâ tânnongombâihât dop.

12 Yâhâ lok nombotŋaje belâŋen takâ den kâsikum yingimai yâhâmâ tânyongomai. Yamâ benŋe angoân nenŋe Kiristohât den pat âlepŋe ekyongomunŋe nâŋgâwi hât yeŋe lok belâŋen tohoŋetâ tânyongomai wangim tânnongombâihât dop.

Yawu gârâmâ Kiristohât den pat âlepŋe ekyongomunŋe nâŋgâwi. Sâp yan nenŋe tewetsenŋahâlâk nâŋgâm den ekyongowin yawu

nângâmaiħât sot me âlâlâ ya tânnongojet sâm ki utilityongowin. Yawu otmâ manman kârikñahât mâtâwân undip katyiñgimain sâm hâhiwin kakñan manmâ gamain.

¹³ Yâhâ den ekyongoan yukât topŋe nângâm hengeñgujetgât nen Yura lohimbiŋe Anitâhât hotom uwangim mepaenehât orotmemenenje nin-giop yan hâum yuwu sâwe. Yakât emelâk nângâmai. Nen Yura lohimbiŋe nengât kalamân gâtŋe mem Anitâhât pat sâm opon kâmbukñan yâhâ katmain. Yakât torehenje Lewihât komolân gâtŋe Anitâhât hoŋ bawaŋgimaiŋe miakmai. Otmu noniŋ bulimakao gâim Anitâhât hotom umaiŋe yakât torehenje ya gurâ nemaiâk.

¹⁴ Yakât dopŋeâk nenne Kiristo Kutdânenje hoŋ bawaŋgim komolipŋe den kâsikum yiŋgimunje benŋe yâku sot me âlâlâ tânnongonomai sâm kalop.

¹⁵ Yawu gârâmâ yeŋe mâtâp ya watmâ tânnohojet sâm ki kendâyiŋgim gaman. Otmu pepa kulemgum katyiñgian yu gurâ sâlikum ekmâ tatŋetâ yeŋgâlen takamune yan tânnohonomaiħât ki katyiñgian. Nâŋe hâmeňe barak hoŋ bayiŋgim gaman. Otmu yawuâk hoŋ bayiŋgim yâhâwom. Yawu otmâ manbom yanâmâ lok âlâ me âlâne nângâm bâlenihim nâhâitŋe “Tewetsenŋahâlâk nângâm âi memap,” sâm aŋun nihinomaiħât dop ki otbuap. Yâhâ den yan yu nângâm nâhâitŋe “Imbiâk sâmap” sâmaiħât yeŋe sot me âlâlâ ki tânnohojetâ manmâ mumbomgât ki gorânihiŋmap.

¹⁶ Nâmâ Kiristohât den pat âlepŋe yu kâsikum yiŋgiwomgât sâm nihiop. Yakât otmâ âi yu pilâwan mâne umatŋe topŋe tetenihimbâp. Yamâ

benje iкne sâtgât otmâ nep mem gan yukât nângâm nine hâkne mepaewomgât dop ki tap.

17 Yâhâ nine enjatneâk watmâ nep yu meman mâne yeje sot me âlâlâ tânnohojet sâm ekyongombâm. Yawu gârâmâ Anitâje âi yu tuhuwehât menenehop. Yakât otmâ tem lâuwanjim manmâ gan. Yawu gârâmâ yeje sot me âlâlâ tânnohojet sâm ilityongomune bâlewuap.

18 Yawu gârâmâ hâmeje wuân membom yakât yuwu sâmune nângâjet. Nâje Kiristohât den pat âlepje yu pâku lohimbi kâsikum yingimune nângâm biwiyejaqe yâkâlen kepeim mansai. Yakât matje yu ya tânnohojet sâm ki ilityongoman. Ya yenjât nângâmune tepne heroje otmap yamâ nâhât hâmejahât dop oap.

19 Yâhâ lok âlâ me âlâhât sâtgât âi ki meman. Me yuwu yawu ki sâjetâ tem lâuyiŋgiman. Yawu gârâmâ lohimbi topje topje kingitje orowâkje Kiristohâlen biwiyeje katjetgât yuwu hoŋ bayiŋgiman.

20 Emelâk Mose otmu Yura lohimbi nengât papatolipnenjaqe girem den topje topje kulemgowi yakât ki nângâm manman. Yawu gârâmâ kapilipnaqe Kiristohât den pat âlepje nângâjetâ gemu bet pilâm papatolipyenje yenjât girem den yakâlâk nângâm mansai. Yâhâ ya yenjât nângân nângânyeje pâroŋ sâmu yâkâlen biwiyeje katjetgât nâje girem den âlâlâ ya otmu orotmemeyeje âlâlâ mem mansai yakât dopjeâk mem mansan. Yâhâ yâkje nângâm bâlenihim yan Kiristohât den pat yauwâk nângâjetâ gemu betpilâmaiħât yâk orowâk lohotjan manmâ orotmemeyeje watman.

21 Yâhâ Mose otmu papatolipyenje girem den âlâlâ kulemgowi yakât topñahât yen pâku lohimbiñe pâpgumai. Yakât otmâ yen orowâk manmâ yan yeñgât orotmeme âlepne mem mansai ya yawuâk mem manmâ Yura yeñgât girem dengât ki nâñgâmâk mansan. Yen gurâ nâñgâm bâlenihim yan Kiristohât den pat yawuâk nâñgânjetâ gemu betpilâmaiħât yen orowâk lohotñan manmâ orotmemeyeñe watman. Yawu manmâ yan Anitâhât tem lâuwañgim Kiristonje den eknongop ya tâñ tâjâk watman.

22 Yâhâ pâku lohimbiñe Porom Lâpio betbañgim biwiyeñe Kiristohâlen katbi. Ya yeñgât bukulipyenje nombotñañe Porom Lâpio mepaem sot gotyenjan katmai yakât torehenje nene sâm otmâ biwi yâhâp otmai. Yawu otmâ sot ya ihilâk neñjetâ yañe biwiyeñe mem gulip tuhumap. Yawu otmu Kiristo betgumai sâm ya yeñgât dop manmâ sot ya ki neman. Yâhâ lohimbi kinjitiñe orowâkñe Kiristohâlen biwiyeñe katjetâ tosayenje pilâyiñgiâkgât nâñe lok topñe topñe mansai yeñgâlen ari yeñe orotmemeyeñe mem manmai yawuâk mem manman.

23 Otmu Kiristohâlen biwiyeñe kepeinetâ manman kârikñahât pat kuningiop yakât bulâñe orowâk menomgât nâñgâm lohotñan manman.

24 Otmu nenje manman kârikñahât bulâñe menomgât nâñgâm manmannenje girawu manmunje ârândâñ otbuap? Yakât topñe nâñgânjetâ keterahâkgât orotmemenenje âlâen hâum yuwu sâmune nâñgânjet. Senje âlâlâ âilonjo go katjetâ tatbuap ya mene sâm lok kinjitiñe

orowâknej sururuk sâmai. Yawu gârâmâ lok konoknej kâriknej otmâ senjan ariwuap yanje miakbuap. Yâhâ ya membe sâm biwiñanje yakâlâk nângâm ariwuap. Yakât dopñeâk nenje manman kârikñahât bulâje mene sâm yakâlâk nângâm mannom.

²⁵ Yakât torokatmâ sâwe. Senje âlâlâ âiloingo ya mene sâm sururuk sânomaihât sâp katmai yakât nângâm inânjan dop miakmâ yâhâmai. Yâhâ hâmbâi senjan ariwuapne senje âlâlâ âiloingo membuap yamâ gulip otbuap, me tâtuk sâwuap. Yawu gârâmâ manman kârikñahât bulâje menom yamâ tat tat kâriknej tatmâ yâhâmbisâp.

²⁶⁻²⁷ Yakât otmâ bulâje ya membe sâm nâje manman kârikñahât topñe lohimbi kingitne orowâk kâsikum yiñgim gan. Yawu gârâmâ otmâ tâpikgumune Anitâje nekmu bâlemap sâm mâtâp katnihiop yu tâj tâjâk watmâ manmanne galemahoman.

10

Emelâk Isirae lohimbiye otjetâ bâleminioy yawu ki otnom.

¹ Bukulipne, yeje mâtâp yu tâj tâjâk watmâ mannomaihât yuwu sâmune nângâjet. Emelâk tâmbâlipnenjanje Aihita hân pilâm takawi. Sâp yan Moseje galemyongom dâiyekmu saru gu-lunjehen takawi. Takanjetâ Aihita yengât hep berolipyenjanje watyekmâ yongomaihât Anitâje sâmu kulewoñboj âlâje tetem ge kâtâpyongop. Kâtâpyongomu yan saru hâreakmâ nombot nombot otmu lohimbi kereknej hân kakjan lijmâ nombot ariwi.

² Yâhâ nenje Kiristohâlen biwinenje katbin yan toen katnenekbi yakât dopñeâk tâmbâlipnenñaže Anitâhâlen biwiyeje katbi. Anitâhâlen biwiyeje katjetâ Moseñe dâiyekmu kulewoŋbonje kâtâpyongomu saru hâreakmu nombot nombot otmu hân kaknjambâ nombot ariwi.

³ Yâhâ nenje Kudâhât tem lâuwângim sâp sâsâjan nângâwaŋgim natik nemain yakât dopñeâk Anitâhât tem lâuwângim sâp sâsâjan sot âlâ, kutje mana sâm, ya himbimâmbâ gemu neminiwi.

⁴ Otmu Kudânenje Kiristohât nângâm wain to nemain yakât dopñeâk emelâk Anitâne sâmu kât âlâ bâok sâm yapâ to senje hindakmâ gemu tâmbâlipnenñaže newi. Yâhâ sâp yan Kiristo iknjak tihityeje otmu lok ki manmaiângen ari manbi.

⁵ Yawu gârâmâ lok ki manmaiângen ari manbi yan Anitâhât den kuwi. Yakât otmâ Anitâne lohimbi kinjite orowâk hilipyongop.

⁶⁻⁷ Anitâhât den kum bulimakao umutje tuhum kânângâjetâ kinmu mepaem orotmeme bâleje topje topje otbi. Yakât matje hilipyongomu muwi. Yakât nângâm nengu Anitâne yawuâk hilip-nongomap sâm otbi yawu ki otnom. Yâhâ Mose imiňaže Anitâhât hotom uwaŋginom sâop. Yawu gârâmâ emet haŋ sâmu bulimakao umutje yakât hotom uwaŋgim orotmeme bâleje otmâ mepaewi. Yakât Moseñe den kulemuop ya yuwu tap.

“Lohimbi yuŋe noniŋ bulimakao gâim hotom uwaŋgiwi yakât torehenje nem heroŋe otbi. Heroŋe otmâ kâwâ kondâ dondâ otjetâ bâleop.” Yawu tap.

⁸ Otmu yakât kaknjan yâk yengâlen gâtje

lok kiŋgitŋe orowâkŋe kasalipyenye yeŋgât baralipyenye orop kâwâ konda otbi. Yakât otmâ Anitâŋe matŋe yingimu lok 23,000 ya hilâm konohânâk muwi. Yakât nâŋgâm nenŋe otbi yawu ki otnom.

⁹ Otmu yakât kakŋjan po yingimu Anitâhât sâm guhuŋbi. Yawu otbi yakât matŋe Anitâŋe sâmu hambe sâtŋe bâleŋŋane yingimu muwi. Yakât otmâ umatŋe teteningimu Anitâhât ki sâm guhuŋnom.

¹⁰ Otmu sâp âlâen Mose yet Aron yetgât sâm bâleyitgiwi yan yakât matŋe Anitâŋe aŋelo âlâ hâŋgângumu ge lohimbi kiŋgitŋe orowâk hilipyongop. Yakât nâŋgâm yeŋe otbi yawu ki otnomai.

¹¹ Tâmbâlipnenŋeŋe orotmememe bâleŋŋe topŋe topŋe otnetâ Anitâŋe sâmu umatŋe topŋe topŋe teteyiŋgiop yakât den pat Moseŋe kulemguop. Yakât otmâ nenŋe den pat ya nâŋgâm biwinenŋan katmâ umatŋe yawuâk teteningimap sâm Anitâhât tem lâuwaŋgim mannom. Otmu sâp pato utâpguap yakât otmâ den yu nâŋgâm mannom.

¹² Yeŋe Kiristohât mâtâp tâŋ tâŋâk watmunŋe Anitâŋe nenekmu ârândâŋ otmap sâmaiŋe mâtâp ya pilâm mâtâp bâleŋŋan kionŋmaiħât biwiyeŋe galemahom manŋjetgât naŋgan.

¹³ Umatŋe âlâlâ teteyiŋgimur mansai yamâ lok ârândâŋ yawuâk teteningimap. Otmu umatŋe topŋe topŋe teteyiŋgiwuap yan lohotŋe otmai sâm Anitâŋe bulâŋŋanâk mâmâŋe otyiŋgiwuap. Mâmâŋe otyiŋgimur yâkât wâtŋan kinmâ manman âlepŋan mannomaiħât mâtâp tetewuap.

Kiristo konok mepaenom.

14 *Bukulipne, yakât topne yuwu sâmune nângâjet. Pâku lohimbiñe Porom Lâpiohât opon kâmbukñan yâhâ sot nene sâjetâ yâk orop ki yâhâ sot nenomai.*

15 *Yenâmâ yukât topnajahât ki pâpguai. Yakât otmâ den ekyongoan yu nângâjetâ ârândây oap me bia?*

16 *Kiristone kawenenjañ kinmu kuñetâ hepne gemu muop. Yakât otmâ ya dop kum wain to gaimunje hâhâwân gemu yapâ lau konok nem Anitâ mepaemain. Yawu otmâ Kiristo orop biwinenjañe hikuakmâ konohâk otmu mansain yakât dop kum wain to ya nemain. Otmu Kiristo howanâñ kinmâ sâtgum muop yakât dop kum bañga mem motokmâ aنجim nemain.*

17 *Yâhâ menduhunenekmu biwinenjañe yâkâlen kepeim komot konok mansain. Yakât dop kum bañga kândâkdâek mem motokmâ aنجim nemain.*

18 *Otmu torokatmâ Yura nengât orotmemenenje âlâen hâum sâmune nângâjet. Yura lohimbiñe tosayenjahât nângâm noniñ bulimakao hikum Anitâhât pat sâm opon kâmbukñan yâhâ katmai. Katñetâ tatmu hotom umaiñe ya mem Anitâhât hotom ujetâ semap. Hotom ujetâ semu yakât torehenje noniñ bulimakao hikumai otmu hotom umai ya orowâk nemai. Nemai yan Anitâ orop biwiyenjañe hikuakmâ konohâk otmu nângâyiñgimap.*

19 *Otmu yakât dopneâk pâku lohimbiñe Porom Lâpio mepaem sot gotyeñan katmâ yakât torehenje nemai. Yawu gârâmâ Porom Lâpiohât yawu otmai yamâ bulâje bia. Yakât otmâ sot gotyeñan katñetâ tatmap yakât nângâmune tâjât otmap.*

20 Yawu gârâmâ sot yamâ mem gotyejan katmai. Den ekyongoan yukât topne yuwu sâmune nângâjet. Pâku lohimbiñe Porom Lâpio mepaem sot gotyejan katmai yanâmâ weke bâleñe mepaem sot mem katyiñgimai. Yakât otmâ yeje pâku lohimbi orop sot yakât torehenje nenomai yan weke bâleñe orop biwiyejanje hikuakmâ konohâk otbuap. Yawu otmaihât sot yakât torehenje ki nenomaihât nañgan.

21 Yâhâ Kutdânenñahât sâtgât otmâ wain to otmu natik nemain yan yâk orop biwinenñanje hikuakmâ konohâk otmu mepaemain. Yawu gârâmâ pâku lohimbiñe weke bâleñe orop biwiyejanje hikuakmâ konohâk otmu Porom Lâpio mepaem sot gotyejan katmai yakât torehenje nemai. Topne yawuhât yeje Kiristo otmu weke bâleñe orowâk biwiyejanje hikuakmâ konohâk otmu mepaeyeleknomaihât dop âlâ ki tap.

22 Ya kâmbukñe. Pilâñjetgât nañgan. Yawu gârâmâ sot torehenje nenomai yakât Kutdânenñaje nângâm bâleyinjgiwuap. Yeje sârereakmâ Kutdânenñe mem ge katnomaihât dop ki tap. Yakât otmâ yeje pilâñjetgât nañgan.

23 Yeje yu me ya otñetâ ki bâlemap sâmai. Yamâ benje yu ya otmai ya kerekñe ki tânyongomu biwi konohâk otmâ manmai.

24 Yeje manmanyenñahâlâk ki nângânomai. Bukulipyenjanje manman âilongoân manñjetgât nângâm tihiyene otnomai.

25-26 Yâhâ pâku lohimbiñe Porom Lâpio mepaem sot gotyejan katmai yakât torehenje mem ari aŋgim bero emetñan katmai. Orotmeme yawu

otmai yakât yuwu sâmune nângâjet. Lok âlâje den kulemguop ya yuwu tap.

“Hân Himbit Amboje yamâ Anitâ. Yakât otmâ wahap topje topje tatmâ arap yamâ ikje pat.”

Den yawu kulemguop. Yakât otmâ aŋgim bero emetjan yâhâm sot torehenje ya puluhunomai yanâmâ den ya nângâm sot yakât ki nângâm ketet otmâ puluhunomai.

27 Me pâku lohimbi âlâ me âlâje sâŋjetâ eme-tyejan yâhâ tatnomai. Yâhâ tatjetâ sot um yinginomai yan sot yakât ki nângâm ketet otmâ nenomai.

28-30 Yawu gârâmâ bukulipyenje Porom Lâpio betbaŋgim Kiristohâlen biwiyenje kepeimai. Yawu gârâmâ pâku lohimbiye Porom Lâpio mepaem sot gotyenjan katmai yakât torehenje nene sâm biwi yâhâp otmai. Lok ya yeŋgâlembâ gâtje âlâ me âlâje yekmâ yuwu mon sânomai. “Bâe, sot yuâmâ Porom Lâpio mepaem gotyenjan katsai yakât torehenje yukâ. Yawu sâm ekyongonomai. Yakât otmâ bukulipyenje yeŋgât biwiyenje bâlemap sâm sot ya ki nenomai. Yawu otnomai yakât otmâ yâkje yekmâ biwi yâhâp ki otnomai.

Yawu gârâmâ yuwu mon sâm âinohonomai. “Pâku lohimbiye Porom Lâpio mepaem sot gotyenjan katmai yakât torehenje nenje mem nene sâm yan aŋgoân Anitâ mepaenom. Yawu otnom yakât nenje wongât otmâ bukulipnenje yeŋgât nângân nângân watmâ sot ya ki nenom? Yâhâ yâkje nenekmâ nângâm bâleninginomai yamâ ki ârândâŋ otbuap.” Yawu sâm âinohonomai.

31-32 Den ekyongoan yukât topje yuwu nângânomai. Yeje wuân me wuân otnomai me nenomai yan Yura lohimbi, me pâku lohimbi, me Kiristohât komolipje kerekjê Anitâ mepaem heroje nângâwañginet sâm âilongoâk mannomai. Yawu mannomai yanâmâ manmanyenê ekjetâ ârândâj otbuap.

33 Otmu lohimbi kerekjê nekjetâ ârândâj otmu Kudâhâlen biwiyeje katjetâ tosayenê pilâyiñgiâkgât nângâman. Yawu nângâm ninahât ki nângâman.

11

Korinti yeñgât imbiliþyeñjeye somotyeñjeye katipguñjet sâop.

1 Kiristoje iknahât nângâmu gemu lohimbi yeñgât nângâmu yahatmu hoj bayiñgiminiop yakât dopjeâk otbehât nângâman. Yâhâ yen gurâ yauuâk otmâ manjetgât nañgan.

2 Yâhâ yenej mâtâp girawuya watmunje Anitâje neneckmu ârândâj olâk sâm yakât nângâne sâm âinohowi. Âinohonetâ den kâsikum yiñgim gan ya watmâ gai. Yakât nângâmune biwine ârândâj otmap.

3 Otmu Anitâ yet Kiristo mepaeyelekne sâm menduhuakmaiân yan imbiliþyeñjeye sâñgumijak somotyeñjeye katipguñjetâ ârândâj otmap me bia? yakât âinohowi. Yakât den yuwu sâm ekyongomune nângâñjet. Anitâje Kiristohât kunje tatmap. Yâhâ Kiristoje nengât kunnenje tatmu yâkât amutgen manmâ tem lâuwañgimain. Yâhâ lok nenje gurâ imbiliþnenje yeñgât

kunlipyeje manmâ tihityeje otmain. Yakât dop kum imbilipyejanje lohimbi senyejan kinmaiân loklipyeje ewe katyekmâ somotyeje katipgumai.

⁴ Orotmemeyenje yawu tapgât lok âlâ me âlâne lohimbi senyejan kinmâ Anitâ mepaemai, me den ekyongomai yan somotyeje katipgunjetâ ki ârândâj otmap. Yakât yuwu sâwe. Lok yanje somotyeje katipgumai yan imbilipnenjanje lok nengât kunnenje tai yawu otmai. Yawu otmâ Kiristo kunnenje tatmap yâk mem ge katmai.

⁵ Yâhâ imbilipyejanje lohimbi senyejan kinmâ Anitâ mepaemai, me den ekyongomai yan somotyeje ki katipgumai yanje loklipnenje yenjât kunyenje tain sâm yakât dop otmâ loklipyeje mem ge katyekmâ ajuun yingimai. Yawu otmâ mâtâp pato imbiñe ajuunyeje bia manmai ya yenjât dop otmai.

⁶ Yakât otmâ yuwu sâmune nângâjet. Mâtâp pato imbi ihilâk otmai yanje ajuulakjet sâm somotyeje korotok hâreyiñgimai. Yâhâ imbilipyejanje somotyeje ki katipgum lohimbi senyejan kinmâ Anitâ mepaemai ya ajuulakjet sâm loklipyejanje somotyeje korotok hâreyiñgimbâihât dop. Yakât otmâ somotyeje katipgunjetgât nañgan.

⁷⁻⁹ Otmu Anitâne iknej nângân nângân watmâ hânje mem lok tuhuop. Yakât otmâ lok nenjeâmâ Anitâ Kunnenje sâm mepaem somotnenje ki katipgumain. Yâhâ lok tuhuop yakât kakjan “Âlâne lok yu tânguwuap?” nângâm lok yakât gasumje tânje mem imbi tuhuop. Yakât otmâ imbilipyejanje loklipyeje ewe katyekmâ somotyeje katipgunjetgât nañgan.

¹⁰ Yawu otnomai yan Anitâhât aŋelolipje iknej

mepaem tatmaiñe ki nângâm bâleyiñginomai.

11-12 Yawu gârâmâ yeñe imbilipyenye yeñgât nângâjetâ gemapgât yuwu sâmune nângâjet. Bulâñjanâk Anitâne lokgât gasumje tânje mem imbi tuhuop. Yawu gârâmâ lok nenâmâ meñlipnenñañe menenekbi. Anitâ Manman amboñe yâkje konok kunnenye tatmap. Otmu nenje lokje imbiñe miakmâ biwinenñañe hikuakmâ tânahonomgât Kutdânenñañe sâm kalop. Yakât otmâ biwinenñañe hioñakmu ikñiâk ikñiâk mannomgât dop âlâ ki tap.

13 Den ekyongoan yu nângâjetâ ârândâñ oap me bia? Yakât yuwu sâmune nângâjet. Imbilipyenye somotyeñe ki katipgum lohimbi senyenjan kinmâ Anitâ mepaemai. Yawu oai yamâ yeñe orotmeme târârâhâk ki watmai.

14-15 Yeñe biwiyeñan tap ya ekmâ nângâjet. Imbilipyenye yeñgât ilanyenye ya imbi bukulipyenyeñe ekjetâ âilonjo otmap. Yâhâ loklipyeñe yeñgât ilanyenye ya lok bukulipyenyeñe ekmâ "Yu ki orotñe" sâm nângâm bâleyiñginomai. Yawu otmai sâm somotyeñe hârealjgim yanâmâ eñakñetâ ârândâñ otmap.

16 Otmu den ekyongoan yu nângâm bukulipyenyeñe kakñjan sânomai yanâmâ yeñe sâm hâreyiñgim yuwu ekyongonetgât nañgan. "Kiristohât komot kapiñe kapiñe tatmâ arai yeñgât imbilipyenyeñe somotyeñe katipgum lohimbi senyenjan kinmâ Anitâ mepaemai. Yawu otjetgât Kiristohât aposololipñañe sâm katbi." Yawu ekyongonomai.

Kutdâhât nângâm menduhuakmâ natik yuwu

nenom.

17 Gârâmâ emelâk den kâsikum yîngiminiwan yapâ konok longânejetâ nânjâmune dondâ bâleap. Yakât otmâ girem den yuwu ekyongomune nânjâne. Yeje menduhuakmâ Anitâ yet Kiristo mepaeyelekmai yan biwinenje kelihahâk sâm ki galemahomai.

18 Yeje yeñahâlâk nañgañgijetâ yahatmu nânjâm bâleangimai. Yâhâ bukulipyenje nombotjañe den pat yu eknohojetâ nânjâmune tipiñe bulâje oap.

19 Yâhâ yeñgâlen gâtje nombotjañe Kiristohât den kelañgatjetâ hionjakmai yan den kelañgatmai ya yeñgât topyeñje mem tetemai yamâ nânjâmune âilonjo oap. Kiristohât komot kapiñe kapiñe tatmâ araiñe yawu otmâ lok yawuya yeñgât topyeñje mem tetemai.

20 Otmu yeje Kudâhât nânjâm menduhuakmâ natik nemai yan yuwu otmâ hilipgumai.

21 Lohimbi nombotje sot pato tatyinjiappne yeñahât nânjânejetâ yahatmap. Yeñahât nânjânejetâ yahatmu bukulipyenje sot tipiñe tatyinjiap ya ki kâsikum yîngimai. Yeje yeñeâk nemai. Otmu lok nombotjañe to kârikñe dondâ nem biwi hâlim otmai. Yawu gârâmâ bukulipyenje sot tipiñe tatyinjiimapne nejetâ ki dopjan otyinjimap.

22 Yen sot pato nemaiñe bukulipyenje yeñgât nânjânejetâ gemap. Yawu otmai yan biwiyeñjañe ki kepeiakmu Anitâhât komot konohâk oai. Yeje sot pato nene sâm angoân yeje emetyeñjan tatmâ nembâi. Yakât yen âilonjo oai sâm nânje heronje nânjâyiñgwom me? Yamâ bia.

23 Yâhâ Kutdânenenjae natik yukât topje aposololipje ekyongop yakât emelâk ekyongowan ya âlâkuâk sâmune nângâjet. Emet omoj otmu yan Kutdânenenjae aposololipje orowâk sot bâije newi yan Yurasinje Kutdâhât betjehen kiojop.

24 Otmu omoj yan Kutdânenenjae Yesuŋe baŋga mem Anitâ mepaem motokmâ yingim yuwu sâm ekyongop. “Yuâmâ sinumne yawu oap. Nâje yeŋgât kaweyeŋjan kinmune nohonomai yakât dop kum baŋga yu motoksan. Yakât otmâ nângânihim yuwu otmâ mannomai.”

25 Yawu sâm yingimu nejetâ yaŋak wain to gâim yingim yuwu sâm ekyongop. “Wain to yu gâim yingimune niai yuâmâ hepne yawu oap. Hâmbâi nohojetâ hepne gemu mumbomân Anitâŋe nâhât nângâm mâtâp âiŋe kalop yakât bulâŋe tetewuap. Yakât otmâ nângânihim yuwu otmâ wain to nem mannomai.” Yawu sâm ekyongop.

26 Yakât otmâ baŋga otmu wain to yu nenomai yanâmâ Kutdânenenjae kawenenjen muop yakât nângâm nenomai. Yawu nem manjetâ Kutdâŋe âwurem gewuap sâp yan pesuk sâwuap.

27-29 Yawu gârâmâ lok âlâ me âlâŋe yeŋahât nângâjetâ yahatmu Kutdânenenjae kawenenjen kinmu kuŋjetâ muop yakât nângâjetâ kakŋe otmu baŋga otmu wain to yu nemai yan tosa umatŋe memai. Yakât otmâ tosa memain sâm yeŋe biwiyeŋe ekmâ otmai memai yakât nângâjetâ ârândâŋ otbuap yanâmâ baŋga otmu wain to yu nejetâ umatŋe yeŋgâlen ki tetewuap. Yawu ki ot-nomai yamâ Anitâŋe matŋe yingimu umatŋe topje

topŋe kakyenjan yâhâwuap.

³⁰ Topŋe yukât otmâ kundat me mesek âlâlâ teteyiŋgimu manmâ gai. Otmu bukulipyenê nom-botŋaŋe gurâ hiliwahowi.

³¹ Yâhâ yeŋe biwiyeŋe ekmâ otmai memai yakât nâŋgâjetâ ârândân otmu yanak baŋga otmu wain to yu nem gawi mâne Anitâŋe yakât matŋe ki yiŋimbâp.

³² Yawu gârâmâ lohimbi belângen mansai yâhâmâ Anitâŋe den âiâŋ katyekmâ matŋe umatŋe yiŋgimu menomai. Yâhâ yeŋe yâk yeŋâlen torokatmâ yâk orop matŋe memai sâm Anitâŋe umatŋe kakyenjan katmâ kuwikyeksap.

³³ Bukulipne, den sâm aran yukât bâŋje sâmune nâŋgâjet. Yeŋe Kutdâhât nâŋgâm menduhuakmâ natik nene sâm otnomai yan bukulipyenê hârok takanjet sâm mamboranjginomai. Mamboranjgim tatŋetâ hârok takanjetâ yan topŋe katmâ nenomai.

³⁴ Yâhâ lok nombotŋe po yiŋgimu sot pato nene sâm otmâ emetyeŋehen tatmâ sot neŋjetâ ârândân otmu yanâmâ taka natik nenomai. Yawu otŋetâ Anitâŋe nâŋgâmu ki bâlewuap. Yâhâ yakât den âlâ âinohowi yakât matŋe yeŋâlen takawom yan yakât alahunom.

12

Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe mâmâŋe otningimu âi topŋe topŋe mem mansain.

¹ Bukulipne, Anitâhât Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe mâmâŋe otningimu âi topŋe topŋe mem mansain yakât nâŋgâm pâpgumaihât yuwu ekyongomune nâŋgâjet.

² Emelâk Kiristohâlen biwiyeñe ki katbi yan Kâitgu Kâitgu Amboñanje biwiyeñan kioñmu yanjak Porom Lâpio me wahap tâjât, umut biwiñe bia yawuya hâwim kânângâyekmâ yakât nângâhetâ bulâne otminiop.

³ Yawu gârâmâ Wâtgât mâmânjahât Heaknej lok âlâ me âlâhât biwiyeñan kioñmap lok yanje Yesu ki sâm bâlewañgimai. Otmu biwiyeñan ki kioñmap yanje Kutdânenje sâm Yesu mepaenomaihât dop ki tap.

⁴ Otmu Wâtgât mâmânjahât Heak konohâk tatmap. Iknahâk biwinenñan kioñmâ mâmâne otningimu manmannenñahât bulâne iknijâk iknijâk teteningimap.

⁵ Manmannenñahât bulâne iknijâk iknijâk teteningimap yakât doprjanâk âi topnej topnej mem Kutdânenje Yesu hoñ bawañgimain.

⁶ Yesu hoñ bawañgimain yan Anitâ iknjak mâmâne otningimu kulem âlâlâ memain.

⁷ Yâhâ nenje tânahom mannehât Wâtgât mâmânjahât Heaknej biwinenje mem heweweñ tuhumu manmannenñan tetemap yamâ yuwu.

⁸ Nângân nângân âlâlâ Anitâhât biwiyan tap ya Wâtgât mâmânjahât Heaknej mem lok nombotnej yeñgât biwiyeñan katmâ mem heweweñ tuhuyekmu Anitâhât den topñambâek sâm kusânmâ bukulipyen ekyongomai. Otmu lok nombotnej âlâmâ ya yeñgât biwiyeñe mem heweweñ tuhumu Anitâne yuwu me yawu otmâ tihitnenje otmap yakât topnej bukulipyen kâsikum yingimai.

⁹ Otmu lok nombotnej âlâmâ biwiyeñe mem heweweñ tuhumu Anitâhâlen biwiyeñanje tiñâk

kepeim wâtjan kinjetâ yengâlen bulâje yuwu temap. Lohimbi mesek topje topje teteyiñgimu mansai ya heñgemyongomai.

10 Me lok nombotje âlâjeâmâ Anitâhât wâtjan kinmâ kulem topje topje menjetâ lohimbiye ekjetâ âlâ kândâkdâ otmap. Me lok nombotje âlâmâ lauyeje mem heweweñ tuhumu Anitâhât den bukulipyenje kâsikum yingimai yan nângâjetâ bulâje otmap. Me lok âlâ me âlâje den âiye ekyongomai yamâ Anitâhâlen mem sâmai me weke bâlenjahâlen mem sâmai yakât topje nângâm hengeñgujetgât lok nombotje yengât biwiyeñe mem heweweñ tuhumap. Me lok nombotje âlâmâ nimbilamyenje mem purik pilâyiñgimu den sâsâne ki sâsâne sâmai. Me nombotjeâmâ biwi nângân nângânyenje mem pâron pilâyiñgimu bukulipyenje den sâmai ya nângâjetâ keterakmu purik gurik sâm lohimbi ekyongomai.

11 Yawu gârâmâ Wâtgât mâmâñahât Heakje ikje engatjeâk otmâ biwinenje mem heweweñ tuhumu bulâje iknjâk iknjâk teteningimu tânahom mansain.

Nen lok topje topje mansainje Kiristohât komot konohâk oain.

12-13 Yawu otmâ lok topje topje, nen Yura lohimbi, me yen pâku lohimbi, me lok kutdâ, me lok inje lok kutdâlipyenje yengât hoñ bayingimai. Nen kerekje Kiristohâlen biwinenje katbin yan toen katnenekjetâ Wâtgât mâmâñahât Heak yâknjak mâmâje otningmu komot konohâk manmâ tânahomain. Nengât biwinenje mem heweweñ tuhumu âi iknjâk iknjâk teteningimu

memain. Yawu gârâmâ yâkât wâtñjan kinmâ Kunnenje Kiristo tem lâuwañgim biwinenñanje kepeiakmu tânahom yâhânom. Yakât topje nângâjetâ keterahâkgât den âlâen hâum sâmune nângâjet.

14 Hâknenñeâmâ konohâk. Aiop hâknenjahât torehenje âlâ âlâ yanje âi ambojan ambojan tuhumai.

15 Yakât otmâ kâinenñanje yuwu mon sâwuap. "Ambojanje bam gamu nâje hân tâlim tatmâ hâkâñ oan. Yâhâ bâtñanje âi memap yawuâk ki katnihimu meman. Yakât otmâ hâreakmâ pilâwehât nañgan." Yawu sâm hâreakmâ pilâwuapgât dop âlâ ki tap.

16 Me ândâpnennenñanje yuwu mon sâwuap. "Âo, mun pato pilâmu ñij ñij sâmu hâhiwin nângâman. Yawu gârâmâ ambonahât sennanje senje âlâlâ onom âlepje ya ekmap yawuâk ekbeâk nângâman. Yawu gârâmâ sennanje âi memap yawu ki katnihimu meman. Yakât otmâ hindakmâ pilâwehât nañgan." Yawu sâm hindakmâ pilâwuapgât dop âlâ ki tap.

17 Yawu gârâmâ Anitâje sennenñeâk katningiop mâne girawu otmâ sennenñanje den nângâmbâin? Me ândâpnennenjeâk katningiop mâne girawu otmâ ândâpnennenñanje kuj korok nângâmbâin?

18 Anitâje ikjé enjatñeâk otmâ lok tuhum hâkgât torehenje âlâlâ kalop.

19-20 Yawu gârâmâ hâknenje torehenje âlâ me âlâ ki kalop mâne manmannenje ki tetemu âlepje manbâin. Hâknenñeâmâ konohâk. Hâknenjahât torehenje yanjeâmâ nep ikiñiâk ikiñiâk memai.

21 Yakât otmâ sennenñanje bâtnenje yuwu sâm

ki ekuwuap. “Âo, gâje âi mendâ gekmune bâleap. Yakât otmâ hindakmâ pilânenekmâ âlâengen ari tat.” Me kunnennejane kâinenje yuwu sâm ki ekuwuap. “Bâe, hân tâlim arim takamat yakât gekmune bâleap. Yakât gâ hindakmâ gikiâk ari kindâ pâjnajak bam gawom.” Yawu sâm ki ekuwuap.

²² Yakât otmâ yuwu nângânom. Hâknenjahât torehenje âlâ me âlâ ejakmunje tânjât otmap ya hârem pilâm âlepje mannomgât dop ki tap.

²³ Otmu hâknenjahât torehenje nombotnejane âi ki tuhumai yamâ benje menjâleakmain yan bukulipnennejane nenekjetâ âilonjo otmap. Otmu hâknenjahât torehenje tetekjan tatmu ekjetâ ajuakmain sâm hâknenje tihitje otmâ pet sâri latmâ kâtâpgumain.

²⁴ Yâhâ hâknenjahât torehenje nombotnejê âlâmâ tetekjan tatmai yamâ ki nângâm ketet otmâ kâtâpgumain. Anitâ iknjak lok tuhum hâkgât torehenje âlâlâ katmu ârândâj olop. Otmu biwi nângân nângânnenjan kiojmu keterakningimu hâknenjahât torehenje âlâhât nângâm ajuakmain sâm hâknenje tihitje otmain.

²⁵ Otmu Anitâje lok tuhum hâkgât torehenje âlâlâ kalop yakât otmâ hionjakkâ iknijâk iknijâk tatnomaihât dop âlâ ki tap. Yanjeâmâ tânahomai yan hâknennejane sânduk sâmu kilik milik manmain.

²⁶ Yawu gârâmâ hâknenjahât torehenje âlâ me âlâ hiwinje otmap yan hâknenje kerek hâhiwin nângâmain. Yamâ benje hiwinje ya biatmu yanâmâ hâknenje kerek sânduk sâm arimap.

²⁷ Aiop, hâknenjan hâum yan yuqe Kiristohât komot konok mansain nen meneneksap.

28 Komot konohâk mansain yamâ Anitâje âi iknjîâk iknjâk ningimu mem tânahom manmain yamâ yuwu. Angoân nen lok nombotjae lohimbi belângen manmai ya yengâlen ari Kiristohât den pat âlepje ekyongomunje nângânomaihât Anitâje kut aposolo sâm âi ningiop. Yâhâ lohimbiye Kiristohâlen biwiyeje emelâk katbi ya yengâlen ari Anitâhât biwiñan den âlâlâ tatmap ya sâm holajmâ ekyongonjetgât lok nombotje kut poropete sâm âi yingimap. Yâhâ den kâsikum yinginetgât lok nombotje âlâmâ kut papasu sâm âi yingimap. Yâhâ âlâmâ kulem menetâ lohimbiye ekjetâ âlâ kândâkdâ otbuap sâm lok nombotje âi sâm yingimap. Yâhâ âlâmâ lohimbi mesekyeje orop heñgemyongojet sâm âi yingimap. Yâhâ âlâmâ lohimbiye wahap wuân me wuângât umburuk otmai ya tânyongojet sâm âi yingimap. Yâhâ âlâmâ Kiristohât komot ya yengât kunlipyenje manjet sâm âi yingimap. Yâhâ âlâmâ lok nombotje yengât nimbilamyenje mem purik pilâyiñgimu den sâsâje ki sâsâje sâmai.

29 Yawu otmâ âi topje topje yingimap. Yakât otmâ yen kerekje aposolo âi yu ki menomai. Me yen kerekje poropete âi ya ki menomai. Me yen kerekje papasu âi ya ki menomai. Me yen kerekje kulem topje topje ki menomai.

30 Me yen kerekje lok ki heñgemyongonomai. Me kerek yengât nimbilamyenje ki mem purik pilâyiñgimu den sâsâje ki sâsâje sânomai. Me bukulipyenje den sâsâje ki sâsâje sâmai ya nângâm purik gurik sâm lohimbi ekyongonomaihât âi ya yen kerek ki yingimap.

31 Yawu gârâmâ Wâtgât mâmâنجahât Heaknejé mâmâنجé otyingimu bukulipyenje tânyongojetgât nângâm biwiyeňe heweweň otmu Anitâ ulitgum mannomai. Yawu otmâ bukulipyenje orop biwiyeňanje kepeiakmâ tânahom manjetâ ârândân otbuap.

13

Bukulipnenje orop biwinenňanje kepeiakmâ konohâk otmu mannom.

1 Yakât otmâ yuwu sâmune nângâjet. Nimbilamnenje mem purik pilâningimu den sâsâňje ki sâsâňje sâmain, me ajeļo yeňgât den sâmain yan biwinenňanje bukulipnenje yeňgâlen ki kepeimain. Yawu otmâ den sâmain ya nângâjetâ hâpu umunje pâoň sâmu munje pato pilâmap, me himbim gunjguruň sâmap, yakât dopje otmap.

2 Yâhâ Anitâje ikje biwiňan nângân nângân âlâlâ tatmap ya nângâm henjenjum bukulipnenje den kâsikum yiňgim yâk yeňgâlen biwinenňanje ki kepeimain. Yawu otmain ya Anitâje ekmu tâjât otmap. Otmu Anitâhâlen biwinenňanje tiňák kepeim yan lokňe ki otmai ya otmunje bukulipnenňanje ekjetâ âlâ kândâk otmap. Yawu gârâmâ biwinenňanje bukulipnenje yeňgâlen ki kepeim manmain yan Anitâje nenekmu gemap.

3 Otmu senje âlâlâ tatningimap ya kerek kâsikum lohimbi senje âlâlâhât umburuk manmai ya yiňginom. Me Kiristohât tem lâuwaňginom yakât huhopje kasalipnenňanje menenekmâ kâlâwân uneneknomai. Yawu otnom yamâ biwinenňanje

bukulipnenje yeŋgâlen ki kepeinom. Yawu otnom yakât Anitâje nâŋgâningimu ki yahatbuap.

4 Yâhâ biwinenŋaje yeŋgâlen kepeim yuwu otmâ mannom. Buku nombotŋaje mem bâlenenekjetâ yakât matŋe ki kâpekyiŋginom. Me sâm bâleningiŋjetâ yakât nâŋgâm mem lohotŋe tuhuyeknom. Me nenŋahâlâk ki nâŋgâmunŋe yahatmu hâknenne mepaenom. Otmu buku nombotŋe yeŋgât nâŋgâmunŋe ki gewuap. Otmu buku nombotŋe yeŋgât ki nâŋgâm bâleyiŋginom.

5 Yâhâ up bia bia ki mannom. Otmu nembe kalem orangim mannom. Otmu buku nombotŋaje hâmeân hâluhu otninginetâ yan tepnenŋe ki yahatbuap. Me mem âlâlâ tuhunenekjetâ yakâlâk nâŋgâm matŋe yiŋgine sâm biwinenŋaje ki mem mannom.

6 Yâhâ lohimbi nombotŋaje otiŋjetâ bâlewuap ya ekmâ heroe ki nâŋgâyiŋginom. Yamâ benŋe uwawapŋe bia manmâ otiŋjetâ âilongo otbuap ya yeŋgât heroe nâŋgâyiŋginom.

7 Otmu buku nombotŋaje mem ge katneneknomai yan matŋe ki otyiŋginom. Me tep bâle nâŋgâninginomai yan biwinenŋaje kepeiyekmâ mem tepyeŋe sândukŋe tuhuyeknom. Yawu otmunŋe yâk orop lohotŋan manmâ yâhânomgât biwinenŋaje mem mannom.

8-10 Otmu sâp yiwerenŋe yuâmâ kandi mansain. Yâhâ Anitâhât biwiŋan nâŋgân nâŋgân âlâlâ tatmap ya ikiŋe Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe biwinenŋan katmu bukulipnenŋe sâm kusânmâ ekyongomain. Yawu gârâmâ Anitâhât biwiŋan nâŋgân nâŋgân âlâlâ tatmap ya topŋambâek ki nâŋgâmain. Yakât otmâ nâŋgân nâŋgânnenŋe

holanjakmu yan den kaknejâk kaknejâk kâsikum yîngimain. Otmu nimbilammenje mem purik pilâningimu den sâsâne ki sâsâne sâmain ya torokatmâ ki sâm yâhânom. Hâmbâi mâne Kiristoje âwurem ge manman bulâne ningiwuap yan âi topje topje mem mansain yu biatbuap. Âi topje topje hârok biatbuap yamâ biwinenjae kepeiakmâ manmain yuwuâk torokatmâ manbisâin.

11 Emelâk nimnaom titipâ tatbinân yanâmâ mete pirik pirik otminiwin. Otmu biwinenjambâ nângân nângân âlâlâ tetemu âwâ mâmâlipnenje ekyongomunje nângâjetâ tâhât otminiop. Yawu gârâmâ papato otmâ nimnaom yeñgât nângân nângân ya pilâwin.

12 Otmu nenjeâmâ toen umutnenje ejakmunje âwâlele otmap. Yakât dopjeâk Anitâhât biwiñan nângân nângân âlâlâ tatmap ya ki nângâm heñgengumain. Yawu gârâmâ Kiristoje âwurem gewuap yan Anitâhât biwiñan nângân nângân topje topje tatmap ya topje nângâm pesuk pilânom. Anitâne biwinenjahât topje nângâmap yakât dopjeâk nenje gurâ yâkât topje nângânom.

13 Yâhâ den sâm aran yukât topje yuwu tap. Wâtgât mâmânjahât Heakñe mâmâne otningimu Kiristo hoj bawañgim âi topje topje memain yuâmâ âwurem gewuawân pesuk sâwuap. Yakât otmâ yuwuâmâ otmâ mannom. Angoân biwinenjae kepeiakmâ konohâk otmu buku orançim manmâ yâhânom. Buku orançim Anitâ yet Kiristo yetgâlen biwinenjae kepeim manmâ yâhânom. Otmu Kiristoje âwurem ge

menenekbuap yakât nângâm biwinenjae mem mannom. Yawu gârâmâ aŋgoân biwinenjae kepeiakmâ konohâk otmu buku oraŋgim mannomgât Anitâhe nângâmap.

14

Wâtgât mâmâŋahât Heakje nimbilamyenê mem purik pilâyiŋgimu den sâwi.

¹ Yakât otmâ biwiyeñjae kepeiakmâ konohâk otmu tânahonomaihât nângâm manjet. Yawu manmâ Wâtgât mâmâŋahât Heakje mâmâne otyiŋgimu Kiristo hoŋ bawaŋgiñetâ bulâhe teteâkgât biwiyeñjae Anitâhâlen kepeim mannomai. Yawu gârâmâ Anitâhât den kâsikum bukulipyenê yiŋgiñetâ nângâm heŋgeŋguŋjetgât âi ya biwiyeñjae mem manjetgât naŋgan.

²⁻⁴ Yakât otmâ yuwu sâmune nângâjet. Lok nombotjae Anitâhât den kâsikum ningimai ya nângâmunje keterakningimu manmannenje kelihakmu manmain. Lok yawuyaue mem heweweŋ tuhunenekjetâ biwi sânduhâan manmain. Yâhâ Wâtgât mâmâŋahât Heakje Anitâhât biwiŋjan nângân nângân âlâlâ tatmap ya mem lok nombotje âlâ yeŋgât biwiyeñjan katmâ nimbilamyenê mem purik pilâyiŋgimap. Nimbilamyenê mem purik pilâyiŋgimu den sâsâŋje ki sâsâŋje sâŋjetâ nângâmunje ki keterakningimu yaŋak Anitâhât nângân nângân yakât pâpgumain. Yâhâ Anitâ ikŋak lok yawuya yeŋgât den nângâmap. Yakât otmâ den sâsâŋje ki sâsâŋje sâmai yan yeŋe biwiyeñjeâk ârândâŋ otmap.

5 Yâhâ Wâtgât mâmâنجahât Heaknej yen kerek nimbilamyenê mem purik pilâyîngimu den sâsâne ki sâsâne sânomai yakât nângâmune ârândâñ oap. Yawu gârâmâ nimbilamyenê mem purik pilâyîngimu den sâsâne ki sâsâne sâmai ya lok âlâ me âlâne nângâm bukulipyenê purik gurik sâm ekyongojetâ nângâm heŋgeŋgumai yakât gurâ nângâmune âilonjgo otmap. Yâhâ lok nombotnejâmâ Wâtgât mâmâنجahât Heaknej lauyenê mem heweweŋ tuhumu lohimbi belângen manmai ya Anitâhât den ekyongomai. Ekyongojetâ nângâm Kiristohâlen biwiyeňe katjetgâlâk biwinané nângâm manman. Lok yawuya yeŋgât nângâmune yahatmap.

6 Bukulipne, nâje yeŋgâlen takawom yan Wâtgât mâmâنجahât Heaknej nimbilamne mem purik pilânihimu den sâsâne ki sâsâne sâmune nângâjetâ ki keterakbuap. Yawu otbom yanje ki tânyongowom. Yâhâ yeŋgâlen taka tânyongowom yan Wâtgât mâmâنجahât Heaknej Anitâhât den biwinan katbuap ya ekyongowom. Otmu Anitâhât topne nângâm heŋgeŋguŋjetgât Wâtgât mâmâنجahât Heaknej mâmâne otnihimu den kâsikum yiŋgiwom.

7 Den sâm aran yukât topne nângâjetâ keterahâkgât den âlâen hâum yuwu sâwe. Aioŋ tuhumainân lok âlâne kep topne katmâ membuapne ombe kârikjeâk mem waŋgam kumbuap ya bukulipnâje nângâm yawuâk watnomai. Yâhâ ombe lohotjan mem waŋgam kârikje ki kumbuap yan bukulipnâje nombotne ateňe âlâengen kinnomaine ombe ki mem heŋgeŋgum waŋgam gurâ hârem hilipgunomai.

8 Otmu âlâen hâum sâmune nângâjet. Kapi âlâ yongone sâm arinomai. Yâhâ kapi âlâ yamâ emelâk takâ mâtâwân tengâ tuhum mambotyînginomai. Mambotyînginetâ lok tem pato yan gâtje kulet sâwuapje tengâ tuhuai ya yekmâ bukulipje ekyongomu alahunomai. Alahum yekmâ kewewetyeknomai. Yâhâ bukuyeje âlâ yakât ki nângâwuap mon yanje tengâ tuhunomai ya yengât lauyejanâk kionmu kunjetâ mumbuap. Yawu.

9 Yâhâ yakât dopjeâk yengâlen gâtje âlâ me âlâhât nimbilamyenê Wâtgât mâmâyahât Heakje mem purik pilâyiñgimu den ki nângân nângânnje sânomai ya bukulipyenje nângâjetâ ki keterakbuap. Yakât nângâjetâ siru den yawu otbuap.

10-11 Otmu torokatmâ yuwu sâwe. Nen lok topje topje manmâ dennenje ikniâk ikniâk sâmain. Yakât otmâ lok pupje âlâne hân âlâengembâ takâ denyejanâk eknongonomai ya ki nângânom. Otmu nen gurâ dennenjanâk ekyongomunje ki nângânomai. Yawu gârâmâ den nângâmain ya bukulipnenjenje sânomai yanâmâ yâk orop heweweñâk alahunom.

12 Yakât otmâ yuwu sâmune nângâjet. Wâtgât mâmâyahât Heakje mem heweweñ tuhuyekmu âi âlâlâ menehâlâk nângâmai. Yawu nângâm yan wuân âi mejetâ Kiristohât komot tânyongowuap yakâlâk nângânomai.

13 Yâhâ Wâtgât mâmâyahât Heakje lok âlâ me âlâhât nimbilamyenê mem purik pilâyiñgimu den ki nângân nângânnje sâmaiñe den yakât topje nângâm purik gurik sâm bukulipyenje

ekyongojetâ nângânomaihât Anitâ ulitgujet.

14 Yâhâ Wâtgât mâmâñahât Heakje nimbilamne mem purik pilânihimu den sâm Anitâ mepaeman ya nângâmu ârândâj otmap. Yawu gârâmâ den sâman ya biwinaje nângâm ki sâman.

15 Yakât otmâ yuwu otbom. Nimbilamne mem purik pilânihimu den ki sâsâñaje sâm mepaewom, me kiki mewaŋgiwom ya purik gurik sâmune lohimbi orop kinnom yanje nângânomai.

16-17 Yawu gârâmâ nimbilamyenje mem purik pilâyiŋgimu den ki sâsâñaje sâm Anitâ mepaenomai yanâmâ bukulipyenje den yakât topŋe ki nângâmaiŋe yen orop biwi nângân nângân yenjaŋe ki hikuakmâ konohâk otbuap. Yâhâ Anitâ mepaenjetâ nângâmu ârândâj otbuap. Yamâ bukulipyenjaŋe nângâjetâ ki keterakyiŋgiwuap. Yakât nângâmune ki dopŋan oap.

18 Yâhâ nimbilamyenje mem purik pilâyiŋgimu den sâsâŋe ki sâsâŋe sâmai yamâ nâku yauwâk nimbilamne mem purik pilânihimu wangiyekmâ sâman. Yakât nângâm Anitâ mepaeman.

19 Yawu gârâmâ Kiristohât komot menduhuakmâ kinmain yan senyeŋjan kinmune nimbilamne mem purik pilânihimu den sâsâŋe ki sâsâŋe sâm ariwomgât ki nângâman. Yâhâ senyeŋjan kinmâ biwinambâ nângân nângân âleppje tetemap ya pâŋe tâlâwâk ekyongomune nângâm heŋgeŋguŋjetgât nângâman.

20 Bukulipne, nimnaom titipâŋe yu me ya otnehâlâk nângâmai. Yâhâ yeŋe yawu ki nângânomai. Otmu Wâtgât mâmâñahât Heakje nimbilamyenje mem purik pilâyiŋgimu den sâsâŋe ki sâsâŋe sâne

sâm yakâlâk ki nângânomai. Wuân âi mejetâ Kiristohât komot tânyongowuap yakâlâk nângânomai. Yawu gârâmâ lepatje wuân âlâ ombe tatmâ ki nângâm bâleangimai yakât dopjeâk otmâ biwi nângân nângânyenje galemahonomai.

21 Otmu emelâk Anitâhât poropete nombotjahe yâkât den sâm Isirae lohimbi denyenjanâk ekyongonjetâ nângâjetâ gemu bet pilâwi. Yakât otmâ Anitâhe poropete âlâ den ekumu kulemguop ya yuwu tap.

“Lohimbi yuñe nâhât den nângâjetâ gemu bet pilâm tem ki lâunihim mansai. Yakât otmâ kasalipyenje hângânyongomune hân kâlepñehembâ takâ yene denânâk ekyongonomai. Yawu gârâmâ den ekyongonjetâ yawuâk nângâm hâkâñ otnomai.”

22 Den yawu tap yakât topje yuwu nângânom. Wâtgât mâmâňahât Heakje launenje mem heweweñ tuhumu Anitâhât den kâsikum Kiristohât lohimbi yinjimunje nângâjetâ bonje otmap. Yâhâ lohimbi belângen manmaiñeâmâ nângâjetâ ki bonje otmap. Yakât otmâ Wâtgât mâmâňahât Heakje nimbilamnenje mem purik pilâningimu den sâsâñe ki sâsâñe sâmunne nângâjetâ biwiyenjan hâumu “Kulem yu ki orotje eksain,” sânomai.

23 Yakât otmâ yene menduhuakmâ Kiristo mepaenomai yan Wâtgât mâmâňahât Heakje yen kerek nimbilamyenje mem purik pilâyinjimu lauyenje menduhum den ki sâsâñe sânomai yanâmâ bukulipyenje den yakât topje ki nângâmai me lohimbi belângen manmai yanje yekmâ, “Bâe, lok

yu ondop otmâ biwiyeje gulip oap," sânomai. Yawu sâm nângâyîngijetâ gewuap.

24 Yâhâ Wâtgât mâmâjhahât Heakje biwiyeje mem heweweñ tuhumu Anitâhât den alahumai. Den alahumai yan bukulipyenje nombotjahe Anitâhât den ki nângâm heñgenjumai me lohimbi belângen manmai yanje denyeje nângâjetâ biwiyejan hâumu orotmemeyerje bâleje yakât nângâjetâ hañ sâyiñgiwuap.

25 Yakât nângâjetâ hañ sâyiñgimu, "Anitâhe yen orowâk manmâ mâmâhe otyiñgimap," yawu sâm yâk mepaenomai.

Nenje menduhuakmâ Anitâ yet Kiristo mepaeyeleknom yan ewe karañginom.

26 Yakât otmâ yeje menduhuakmâ Kiristo yet Anitâ mepaeyelekne sâm yuwu otnomai. Lok nombotjahe kep me kiki mewañginomai. Yâhâ nombotje âlâmâ biwiyeñambâ nângân nângân âlâlât tetewuap ya sâm tetem ekyongonomai. Yâhâ nombotje âlâmâ Wâtgât mâmâjhahât Heakje den âlâ biwiyejan katmap ya ekyongonomai. Me nombotje âlâ yeñgât nimbilamyenje mem purik pilâyiñgimu den ki sâsâhe sânomai. Me nombotje âlâ yeñgât biwi nângân nângânyenje mem pâron pilâmu den ki sâsâhe sânomai ya purik gurik sâjetâ bukulipyenje nângânomai. Menduhuakmâ yawu otmâ tânahom mannomai.

27 Yâhâ Wâtgât mâmâjhahât Heakje lohimbi nombotje yeñgât nimbilamyenje mem purik pilâyiñgimu den sâsâhe ki sâsâhe sânomai yan lok konok me yâhâp me kalimbu yanje yahatmâ âlâku iknijâk iknijâk sânomai. Yawu otnomai yan lok âlâhe

den ki sâsâje sânomai ya purik gurik sâm lohimbi ekyongomu topnje nângânomai.

28 Yawu gârâmâ lok yawuya âlâ orop ki menduhuaknomai yanâmâ yuwu otnomai. Wâtgât mâmâjahât Heaknej lok âlâ me âlâhât nimbilamyeje mem purik pilâyiñgimu den sâsâje ki sâsâje ya lohimbi senyenjan ki sânomai. Yâhâ biwiyeñanâk nângâm Anitâ heronje nângâwañginomai.

29 Otmu Wâtgât mâmâjahât Heaknej lauyenje mem heweweñ tuhumu Anitâhât den ekyongonomai ya gurâ yawuâk lok konok me yâhâp me kalimbu yanje yahatmâ den ekyongonomai. Den ekyongonomai yamâ târârâk yai me sâm tâpikguai yakât lok nombotnjañe tatmâ nângâyiñginomai.

30 Otmu bukuyenje âlâje yahatmâ kinmâ den ekyongowuawân Wâtgât mâmâjahât Heaknej lok âlâhât biwiñe mem heweweñ tuhumu yanâk ki yahatmâ yâku den sâwuap. Añgoân bâtnej pilâmu kândikum sâwuap yanje ekmâ sâm tiñ pilâm ge tatmu benje yâku yahatmâ ekyongowuap.

31-33 Lohimbiñe menduhuakmâ den kakñjan ki sahañginomai. Yawu otmâ ewe karanginomai yanâmâ Anitâje yekmu ârândâñ otbuap. Yâhâ menduhuakmâ Anitâhât den alahumaiâñ yeñje ki ewe karangimai. Yakât otmâ Wâtgât mâmâjahât Heaknej lauyenje mem heweweñ tuhuwuap yan ewe karangim den ya âlâku ikñiâk ikñiâk yahatmâ ekyongonomai. Yawu otnomai yan lohimbi kereknej den ya nângâñetâ keterakmu yanâmâ biwiyeñje heweweñ otbuap.

Otmu Kiristohât komot kapiñe kapiñe manmâ

araiŋe orotmeme yuwu otmai.

³⁴ Lohimbi menduhuakmâ Anitâ yet Kiristo mepaeyelekmaiân imbilipyenjaŋe loklipyeŋe yenŋât amutgen otmâ den nâŋgânâk tatnomaihât emelâk Anitâŋe Mose ekumu kulemgouop.

³⁵ Yakât otmâ imbilipyenjaŋe wuân me wuân topŋahât pâpgumai yanę lohimbi senyeŋan ya-hatmâ kinmâ topŋe nâŋgâne sâm âikumai yakât den pat nâŋgâmune bâleop. Yawu otmai yamâ aŋun topŋe. Yawu gârâmâ emetyeŋan ari tatnomai yan loklipyeŋe me âwâlipyenjaŋe âiyongoŋjetâ ekyongonomai.

³⁶ Yawu gârâmâ yeŋe wuân nâŋgân nâŋgân mem Kiristohât komot kapiŋe kapiŋe tatmâ arai ya yenŋât orotmeme ki watmai? Yeŋe kunlipyeŋe manne sâm oai hâ?

³⁷ Yakât otmâ yuwu sâmune nâŋgâŋjet. Den yan yuâmâ Kutdâhât den ekyongoan. Yakât otmâ lok âlâ me âlâhât biwiyenjambâ nâŋgân nâŋgân âlâ tetewuap yakât “Yuâmâ Anitâŋe biwinenjaŋ katmu ekyongoain,” sânomai. Yawu sânomai yan kuyiŋgiŋjetâ ya pilâm nâ tem lâunihinomai. Otmu lok nombotŋaŋe Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe bi-winenje mem heweweŋ tuhumu Kiristohât hoŋ bawaŋgiain sâm ekyongonomai ya gurâ ekyongonjetâ tem lâunihinomai.

³⁸ Yawu gârâmâ den yan yu lok ya ekyongoŋjetâ ki nâŋgâyinŋginomai yamâ yeŋe betyongonomai.

³⁹ Bukulipne, den ekyongoan yukât bâiŋe sâmune nâŋgâŋjet. Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe lauyeŋe mem heweweŋ tuhumu Anitâhât den bukulipyeŋe kâsikum yinŋginomaihât nâŋgâŋjet. Otmu Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe bukulipyeŋe

yengât nimbilamyenê mem purik pilâyiñgimu den sâsâye ki sâsâye sânomai ya ki kuyiñginomai.

40 Yakât otmâ den sâsâye ki sâsâye sânomaiân orotmeme ekyongoan yu watmâ otjetâ dopjan otbuap.

15

Anitâye Kiristo mumuñjambâ mem yahalop.

1-2 Bukulipne, emelâk Kiristohât den pat âlepnej kâsikum yiñgimune nângâm yâkâlen biwiyeñanje kepeim manmâ gai. Yawuâk torokatmâ mannomai otmuâmâ Kiristoñe âwurem ge meyekmu manman kârikñahât bulâye menomai. Yâhâ den pat âlepnej yakât nângâjetâ porap otmu Kiristo betgunomai yanâmâ bulâye ya ki menomai. Bulâye ya ki memaihât den pat âlepnej yakât pâye tâlâwâk yuwu sâm heñgeñgumune nângâjet.

3-4 Emelâk Kiristohât aposololipnej yengâlembâ den kunje mewan ya ekyongomune ki nângâm heñgeñguwi. Yakât yuwu sâmune nângâjet. Kiristoñe nengât tosahât huhopnej mem muop. Mum hân kâlehen katjetâ tatmu hilâm kalimbu pesuk sâop. Yawu otmu yan Anitâye mumuñjambâ mem yahalop yakât den emet inâñjan poropete otmu lok nombotñahe kulemgawi.

5 Yâhâ mumuñjambâ yahalop yakât kakñan Petoro orop eñakmâ den olowot. Yakât kakñan ikñe aposololipnej mem teteyekmu yâk orop den otbi.

6 Yakât kakñanâmâ lohimbiñe yâkâlen biwiyeñanje kepeim manbi ya kinçitñe orowâk, dopyeñe 500 ya wanglop, ya teteyiñgimu eñakbi.

Yawu gârâmâ lohimbi ekbi yamâ nombotnej mujetâ nombotnej yawuâk mansai.

⁷ Otmu yakât kakjan imiñe Yakowo yâkâlen tete-wañgimu eñakmâ den olowot. Otmu yakât kakjan aposololipnej âlâkuâk teteyiñgimu den otbi.

⁸ Otmu bâineâmâ nähâlen tetenihim aposolo âi sâm nihiop yakât yuwu sâmune nângâjet. Wuân me wuân bilakne kâpekmai yakât doprjeâk man-mune Kiristoje menehop.

⁹ Yâhâ ki menehop yan iknej komot ya mem bâleyekminiwan. Yawu otyiñgiminiwan yapâ menekmâ aposolo âi sâm nihiop yakât nângâmune âlâ kândâkdâ otmap. Yawu otminiwan yakât ninahât nângâmune gemap. Otmu aposolo yeñgât kunyeñe manbehât ki nângâman.

¹⁰ Yawu gârâmâ Anitâje iknej eñgatjeâk otmâ nângânihim Kiristo hângângumu ge tetenihim aposolo âi sâm nihiop. Ai sâm nihimu yâkât wâtjan kinmâ aposolo nombotnejê âi memai ya hârohâk wangiyekmâ âi kâriknejâk meman. Ai meman yukât amboje Anitâ. Iknje Wâtgât mâmânjahât Heaknej mâmâje otnihimu âi memune bulâje tetemap.

¹¹ Yakât otmâ aposolo nombotnej orop, nenje Kiristohât den pat konok yakâlâk lohimbi ekyongomunje nângâmai. Otmu emelâk den pat yuwuâk ekyongomune nângâm Kutdâhâlen biwiyeñe katbi.

Anitâje mumuñambâ mem yahatnenekbuap.

¹² Otmu Anitâje Kiristo mumuñambâ mem yahalop yakât den pat ekyongomunje nângâwi.

Yawu gârâmâ topne girawuhât otmâ yen nombotnejê sâm hilpgum "Hâmbâi mumuñambâ ki yahatnom," sâmai?

13 Den yawu sâmai ya bulâje mâneâmâ Anitâje Kiristo mumuñambâ mem yahalop sâm ekyongomain ya bulâje ki otbâp.

14 Otmu Kiristo mumuñambâ ki mem yahalop mâne nenne imbiâk ekyongomunje biwiyejê yâkâlen katbâi.

15 Otmu Anitâje mumuñambâ mem yahatnenekbuapgât dop ki tap mâne Anitâje Kiristo mumuñambâ mem yahalop sâm den golâ ekyongombâin.

16 Otmu torokatmâ sâwe. Anitâje mumuñambâ mem yahatnenekbuapgât dop ki tap mâne Kiristo mumuñambâ ki mem yahatbâp.

17 Otmu Kiristo mumuñambâ ki mem yahalop mâne yâkjê tosanenje ki pilâm manman kârikjahât pat kuningimbâp. Otmu nenne biwinenjâje yâkâlen imbiâk kepeimbâin.

18-19 Yâhâ Anitâje manman kârikjahât pat kuningiop yakât bulâje mene sâm Kiristohâlen biwinenjâje kepeim mansain. Yawu gârâmâ munom yakât kakjan mumuñambâ mem yahatnenekmu manman kârikjan mannomgât dop ki tap mâne nenne den perâkjê nângâmunje bulâje otbâp. Otmu lok belângen manmaiñe nengât imbiâk otmâ hâhiwin kakjan manmâ gai sâm nângâningimbâi. Otmu emelâk lohimbi nombotnejê biwiyejâje Kiristohâlen kepeim mum gawiñe orotmeme bâlejê otminiwi yakât tosa ki pilâyinjimbâp. Yakât otmâ matjê umatjê yiñgimu

hâhiwin nângâmbisâihât dop yawuâk tatbâp.

20 Bulâjanâk Anitâne Kiristo mumuñambâ mem yahalop. Yakât dopñeâk lohimbije Kiristohâlen biwiyeñanje kepeim manmâ gam muwi, me nen yâkâlen biwinenñanje kepeim mansain, me gâmâlâk yâkâlen biwiyeñanje kepeinomai nen kerek mumuñambâ mem yahatnenekbuap.

21-22 Lok topnenñeâmâ konok. Tâmbânenje, kutnje Aram sâm, ikgahâk otmâ tâpikgum tosa miop. Yakât huhopje Anitâne mumuhât pat kuwañgiop. Yawu otmâ lohimbi yâkâlembâ tetemain nen kerekje eñgatnenñeâk watmâ otmunje bâlemu mum gara gara otmâ gamain. Yawu gârâmâ Kiristoje mumuñambâ yahalop yan mumuñambâ yahatmâ manman kârikjan mannomgât mâtâp mem kusânnningiop. Yakât otmâ yâkâlen biwinenñanje kepeim manmâ munom yanâmâ Anitâne mumuñambâ mem yahatnenekmu manman kârikjan mannom.

23 Añgoân Kiristoje mumuñambâ yahalop. Mumuñambâ yahatmâ himbimân yâhâmu Anitâ orop tawot. Otmu âwurem gewuap yan lohimbije yâkâlen biwiyeñanje kepeim manmâ gam muwi, me nen yâkâlen biwinenñanje kepeim mansain, me gâmâlâk yawuâk mannomai nen kerek Anitâne mumuñambâ mem yahatnenekbuap.

24-25 Yawu gârâmâ sâp yupâek Kiristoje kunnenne tatmâ tihitnenje otmâ yâhâwuap. Otmu sâp pesuk sâwuawân Kiristohât kasalipje yu Anitâne mem ge katyekmu yâkât amutgen tatnomai. Lok, âi weke, emet amboje, senduk banearâ, susun, me sâtnje metje topje topje ya kerek mem ge

katyekbuap. Ya kerek mem ge katyekmu sâp pesuk sâwuap. Sâp pesuk sâmu nen Kiristohât komot kerek mumuñambâ mem yahatnenekmu yu ya topnje topnje kerehâk yâkât amutgen tatnom. Yakât otmâ menduhunenekmâ âwâñe Anitâ yâkât amutgen katnenekmu mannom.

26 Otmu sâp yan Mumuhât Amboñe bunewâk mem ge katbuap. Yakât kakñan nenje yâhâpnej ki munom.

27-28 Yakât topnje teteâkgât emelâk Anitâñe lok âlâ den ekumu kulemguop ya yuwu tap.

“Anitâñe wahap topnje topnje ya nanñahât amutgen katyekmu tatnomai.” Yawu tap.

Yâhâ “wahap topnje topnje” den yuñe nen hânâñ gâtnej, me himbimâñ gâtnej, me hân kâlehen gâtnej nen kerehâk meneneksap. Yâhâ Anitâ ikñahâk menenekmâ nannjahât amutgen katnenekbuap. Yakât otmâ den yuñe Anitâ ikñahâk ki miap. Otmu nanñahât gurâ ki miap. Anitâñe nen kerehâk menenekmâ Kiristohât amutgen katnenekmu tatnom yanâmâ sâp pesuk sâwuap. Sâp pesuk sâwuap yan Kiristoñe âi tuhum tiñ pilâm nen kerehâk menenekmâ âwâñe Anitâ yâkât amutgen katnenekbuap. Otmu ikñej gurâ yawuâk âwâñahât amutgen tatbuap. Yawu otmâ Anitâñe kunnenne pato tatbisâp.

29 Otmu Anitâñe mumuñambâ mem yahatnenekbuap yakât torokatmâ sâwe. Bukulipyenê nombotñanje “Mumuñambâ ki yahatnom,” sâmai. Yawu gârâmâ den sâmai ya bulâñe oap otmuâmâ girawuhât otmâ bukulipyenê emelâk muwi ya yengât nâñgâm kutyenê mem kinjetâ toen katyeksai? Yâhâ

Anitâje bukulipyenê mumuñambâ mem yahatnekbuapgât dop ki tap otmuâmâ kutyenê mem kinnjetâ toen mem katyekmai yamâ imbiâk otmai.

30 Bukulipne, torokatmâ sâmune nângâjet. Nenje lohimbi hânjan kulemjan manmâ arai ya yeñgâlen ari Kiristohât den pat âlepnej ekyongomunje lohimbi nombotjanje topnej âlalâ mângeñenekjetâ hâhiwin kakjan manmâ gamain. Yawu gârâmâ Anitâje mumuñambâ mem yahatnenekbuapgât dop ki tap mâne âi yu pilâmbâin.

31 Lohimbi âlâ me âlâ belângen manmaiñe sâp girawuân me girawuân nohojetâ mumbom? Yawu nângâm manman. Den ekyongoan yu biwinanje nângâmune bulâne oap. Otmu yakât dopñeâk yeñgât yuwu nângâmune bulâne oap. Emelâk Kiristohât den pat âlepnej ekyongomune nângâjetâ bulâne otmu yâkâlen biwiyeñe katbi. Yapâek biwiyeñanje yâkâlen kepeim manmâ gai yakât nângâm mepaeyeksan.

32 Emelâk nâje Epeso kapi yuân takâ Kiristohât den pat âlepnej ekyongowan. Sâp yan kapi ambolipnej nombotjanje kuk otmâ bâsok hâmene mem gulip tuhuwi. Yawu gârâmâ Anitâje mumuñambâ mem yahatnenekbuapgât dop ki tap mâne Epeso kapiân yu âwurem takâ nep yuwu ki tuhumbâm.

Otmu torokatmâ sâwe. Lohimbi belângen manmaiñe yuwu sâmai. “Mumunje pesuk sâwuap. Yakât otmâ enyatnennjeâk watmâ sot kâle soñgo bau nem heroje kakjan manne.” Den yawu sâmai. Yâhâ Anitâje mumuñambâ mem

yahatnenekbuapgât dop ki tap mâne soŋgo bau
sot kâle nem heroŋe kaknjan manbâm.

³³ Otmu lok yawuyanje taka yen orop yawuâk
otjetâ dondâ bâleap. Yakât yuwu sâmune nâŋgâjet.
Lok âlepjaŋe lok bâleŋe orop hero karanjim yâhâm
genomai yanâmâ lok bâleŋaŋe lok âlepje ya yeŋgât
enqatyeŋan kioŋjetâ otbuap.

³⁴ Yeŋe nâŋgân nâŋgânyeŋe keterakyiŋgimu
bukulipyenjaŋe Anitâhât den kelangatmai ya
yeŋgât nâŋgân nâŋgân ki watjetgât naŋgan. Ya
kâmbukŋe. Den ekyongoan yu nâŋgâm aŋulakŋet.

*Mumuŋambâ yahatnom yan towatnenje âlâ
tetewuap.*

³⁵ Yawu gârâmâ yeŋgâlen gâtje âlâ me âlâŋe
yuwu mon sâm âinohonomai. “Nenne girawu otmâ
mumuŋambâ yahatnom? Me mumuŋambâ yahat-
nom yan towatnenje girawuya tetewuap?”

³⁶ Yawu sâm âinohonomai yakât matŋe yuwu
sâmune nâŋgâjet. Nowo alikŋe mem hân kâlehen
katmain ya mumu kâmŋe ga takamap. Ga
takam hâlihit kânâŋgâmunŋe ya watmâ yâhâmap.
Yâhâ alikŋe mem hân kâlehen katmain yamâ
mumap. Mumu yaŋak kâmŋe ga takamu bonŋe
aŋgo tetemap. Yen yukât topŋe nâŋgâmai yamâ
girawu otmâ manmannenŋahât topŋe pâpgumai?
Yawu gârâmâ alikŋe mem hân kâlehen katmain
yakât dopŋeâk mum hân kâlehen mem ba karak-
main. Otmu kâmŋe ga takamap yakât dopŋeâk
mumuŋambâ yahatnom.

³⁷ Otmu torokatmâ yuwu sâmune nâŋgâjet. Ârok
kehethjeâk mem hân kâlehen katmain. Yawu

gârâmâ kâmje ga takam bonje kinmap yamâ towatnejé âlâ âlâ.

38 Anitâje ikjé eñgatnejâk otmâ sot âlâlâhât bonje otmu kehetnejé yakât towatnejé iknijâk iknijâk kalop.

39 Otmu soñgo bau, hambe gumbam, nái luap, me soki kalapat topje topje yamâ towatyenje iknijâk iknijâk katyehop. Otmu lok manmannenje gurâ yawuâk iknijâk katningiop.

40 Yakât otmâ hânâh âliwahap topje topje kalop ya towatnejé ekmâ “Yuâmâ hânâh gâtnejé,” sâmain. Me himbimâh emetsenje pitu âlâlâ kalop ya gurâ ekmâ “Ewamâ himbimâh gâtnejé,” sâmain.

41 Hilâmgât emetsenje yakât lajinje ya iknijâk. Otmu omongât emetsenje yakât lajinje ya gurâ iknijâk. Otmu pituhât lajinje ya gurâ iknijâk tap. Yawu.

42-43 Otmu dop kum den ekyongoan yukât topje yuwu nângânom. Menlipnenjenje menenekbi yan wâtnenje ki teteop. Yâhâ wâtnenje tiñ tiñ sâmap yapâek mesek topje teteningimu mum gamain. Yakât otmâ mumunje hannonganjetâ tâtuk sâmain. Yâhâ Anitâje mumuñambâ mem yahatnenekbuap yan hâknenje âiñe ningimu manman kârikjan mannom. Otmu hâknenje âiñe ya ningimu eñakmunje âlepjé nandoroje otbuap.

44-49 Kândikum emelâk Anitâje topje katmâ hân mem tâmbânenje, kutnejé Aram sâm, yâk tuhum yan umutnejé biwiñe katbañgiop. Yâhâ lok tuhuop yakât Moseñe den kulemguop ya yuwu tap.

“Anitâje lok tuhum umut biwiñe katbañgimu manop.” Den yawu tap.

Yakât otmâ lohimbi Aramgât towat tetewiñe

muop yawuâk mum gara gara otbi. Otmu
nen gurâ dop yawuâk otmâ mum tâtuk sânom.
Yawu gârâmâ lok âlâ himbimâmbâ ge manop
yamâ Kutdânenje Yesu Kiristo. Yâkiyeâmâ
umut biwinenje mem heweweñ tuhumu
yâkâlen biwinennañe kepeimunje manman
kârikñahât pat kuningiop. Yakât otmâ âwurem
ge menenekbuawân Anitâñe mumuñambâ mem
yahatnenekmâ hâknennejé âiñe ningiwuap. Yâhâ
emelâk Kiristoñe mumuñambâ yahatmâ hâkñejé
âiñe miop yawuya ningiwuap.

50 Bukulipne, den ekyongoan yukât topñe
yuwu nângânom. Emelâk tosanenñahât huhopñe
hânâñ yu manmâ yâhâm munomgât Anitâñe sâm
kalop. Yakât otmâ hânâñ manman manmain yu
torokatmâ himbimâñ yuwyuâk mannomgât dop ki
tap.

51-52 Yâhâ mumuñambâ yahatnomgât Anitâñe
den biwinan kalop yamâ yuwyu. Sâp pesuk
sâwuawân añelo âlâñe lâmun bâiñe kunbuap.
Lâmun kunmu Anitâñe in yawu, sennenje
peleñ bok otmap yakât dopñeâk mumuñambâ
mem yahatnenekbuap. Mem yahatnenekmu
lohimbi mannomai ya orop menduhunenekbuap.
Menduhunenekmâ manmannenje âiñe
ningiwuap yakât dop kum sâwe.

53 Soki âlâ sâmbâlâkñanje tatmâ kon sâmap. Kon
sâm bumbulele otmap. Yakât dopñeâk nenje
hâknennejé hângiñe pilânom.

54-55 Pilâmunje hâknennejé âiñe ningimu
hañgalakmâ manman kârikñjan manbisâin. Yâhâ
sâp yiwerene yuâmâ hâhiwin kakñjan manmâ mum
gamain. Yâhâ hâmbâi hâknennejé âiñe ningimu

menom yan hâhiwin barak manmâ yâhâmbisâin. Emelâk Anitâje ya sâm kalopgât otmâ yakât bulâje tetewuap. Yâkât poropete âlâje den kulemguop ya yuwu tap.

“Anitâje Mumuhât Amboje mem ge katbuap yapâek lohimbi ki munomai.”

Otmu Anitâje poropete âlâ den yuwu ekumu kulemguop.

“Bâe, Mumuhât Amboje, lohimbi hilipyongowuatgât dop biatsap. Otmu hâhiwin yîngim yâhâwuatgât dop gurâ ki tap.” Den yawu tap.

⁵⁶ Yakât otmâ yuwu sâmune nângâjet. Biwinenjambâ nângân nângân bâleje topje topje tetemu ya watmâ otmunje bâlemap. Otmunje bâlemap yan Anitâhât girem den nângâmunje biwinenjan hâumu girem den ya longâem tosa mian sâm nañgañgimain. Yawu manmain yakât huhopje Manman bâlejahât Ambojanje hâhiwin topje topje ningimu manmâ mum gamain.

⁵⁷ Yawu gârâmâ Anitâje tihitnenje otmâ Kutdânenje Yesu Kiristo hângângumu ge kawenennjan kinmâ tosanenjahât matje miop. Yakât otmâ yâkâlen biwinenjenje kepeim yâkât wâtjan kinmunje Manman Bâlejahât Ambojanje ki mem ge katnenekbuap. Yawuâk manmâ munom otmuâmâ sâp pesuk sâwuawân Anitâje mumuñambâ mem yahatnenekbuap. Yakât otmâ Anitâ mepaenom.

⁵⁸ Bukulipne, biwiyenjenje Kutdâhâlen tinjâk hikum mannomai. Yawu otmâ âi sâm yîngiop yakât biwiyenjenje tinjâk kepeim tuhuñetâ bulâje topje topje tetewuap.

16

Yerusalem kapi ambolipŋe yenŋât tewetsenŋe menduhuwi.

¹ Otmu Yerusalem kapi ambolipŋe Kiristohâlen biwiyeŋanje kepeim mansai ya nombotŋanje senŋe âlâlâhât umburuk mansai ya yenŋât den pat ekyongomune nâŋgâwi. Yâhâ yeŋe girawu tânyongonom sâm âinohowi yakât yuwu sâmune nâŋgâjet. Galatia kapi ambolipŋe tewetsenŋe menduhunomai sâm mâtâp tiripyongowan yauwâk yen tiripyongomune otnomai.

² Nâŋe yenŋâlen takawom yan nanŋe menduhum katne sâm pâinŋjetâ biatmapgât nâŋgâm Sande ârândâŋ menduhuaknomai yan nepyeŋahât hâmeŋe memai yakât torehenŋe mem Yerusalem kapi ambolipŋe yenŋât pat sâm menduhum konohân katŋjetâ tatbuap.

³ Otmu takawom yan yeŋe bukulipyenŋe nombotŋanje nanŋe mem ari Yerusalem kapi ambolipŋe yinginomai sâm lok katyekbi ya pepa kulemgum yingiwom. Kulemgum yingimune mem ari Yerusalem kapi ambolipŋe tiripyongoŋetâ buku otyinginomai.

⁴ Yawu gârâmâ nine orowâk arinomgât mâtâp tetewuap otmuâmâ orowâk arinom.

Pauloŋe nep tuhuwom sâm nâŋgân nâŋgân kalop.

⁵ Yâhâ nâmâ Epeso kapi yu pilâm yenŋâlen takawom. Aŋgoân Makeronia hânâŋ kapi tatmâ arap ya yenŋâlen ari Kiristohât komolipŋe girawu mansai ya kapi ârândâŋ hawamgum yekmâ yaŋak yenŋâlen takawom.

6-7 Yeŋgâlen takamune yen orop tipiŋe mannom. Yawu gârâmâ Kutdânenŋaŋe nâŋgânihimu yen orop sâp kâlep manmâ to yambu pesuk sâek sâm mambotbom. Otmu to yambu pesuk sâwuap yan mâtâp menihinetâ wosapâ me wosapâ ariwom yakât ki naŋgan.

8-9 Sâp yuâmâ Epeso kapi yuân manmâ Kiristohât den pat âlepje kâsikum yingimune lohimbî dondâŋe yâkâlen biwiyeŋe katnomaihât mâtâp teteap. Otmâ lok dondâŋe gurâ mâtâp yu maŋgunihine sâm oai. Yakât otmâ tipiŋe tatmâ âi tuhumune Pentikos hombaŋ otbuawân kapi yu pilâm Makeronia ariwom.

10-11 Timoteoŋe yeŋgâlen takawuap yan ki ekmâ mete kârâ otnomai. Nâŋe Kutdâhât hoŋ bawaŋgim âi meman yukât dopjeâk hoŋ bawaŋgim âi memap. Yakât otmâ takamu buku otbaŋgim mâtâp mewaŋgiŋetâ lohotŋan takamu eŋaknom. Yâhâ nâmâ bukulipyenje orop manmâ yâkât mambotbaŋgiain.

12 Otmu bukunenje Apolo yâkât yuwu sâmune nâŋgâjet. Bukulipyenje pilânenekmâ yeŋgâlen âwurenomai yan gâ orowâk arinomai sâm ekum meme sâsâ tuhum gan. Yawu gârâmâ sâp yiwerenjeâmâ orowâk takonomaihât hâkâŋ oap. Yâhâ sâp âlâen mâtâp tetewaŋgiwuap yanâmâ âlepje hâŋgângumune yeŋgâlen takawuap.

Den bâiŋe sâop.

13 Otmu yeŋe Kiristohât wâtŋan kinmâ yuwu otmâ mannomai. Biwiyeŋambâ nâŋgân nâŋgân bâleŋe âlâlâ tetemu ya watmâ otmain sâm biwiyeŋe galemahom mannomai.

Me bukulipyenje nombotje Kiristohât den kelangatmaiñe engatyenjan kionjmaihât biwiyenje ki pâlâmje otbuap. Yawu manmâ Kiristohâlen biwiyeñanje hikuakmâ konohâk otmu tânahom mannomai. Otmu lohimbi belângen manmaiñe mâtâp mañguyinjimaihât kârihem kinmâ manmanyenje galemahom mannomai.

14 Otmu Kiristo orop biwiyeñanje kepeiakmâ konohâk otmu tep âlep nañganjim hoñ bawañginomai.

15-16 Bukulipne, aŋgoân yengâlen gâtje lok âlâ, kutje Setepanas sâm, hep torehenlipne orowâk Kiristohâlen biwiyeñanje kepeiwi. Yawu otbi yapâek manmâ gai ya topyeñe nâñgâm heñgeñguai. Otmu Akaia hânâñ kapi tatmâ arap yakât ambolipnjañe Kiristohâlen biwiyeñanje kepeim manmai ya yengât nâñgâm yâknej hoñ bayinjim mansai. Yakât otmâ yeñe lohimbi yawuya yengât nâñgâñjetâ yahatmu amutyenjan manjetgât nañgan.

17-18 Otmu yen orop ki eñakmâ mansaingât tepne dondâ nâñgânyinjgian. Yawu gârâmâ Setepanas bukuyâhâtje, kutyetje Potunato yet Akaiko sâm, yâknej yeñe tepyeñe nâñgâñihiai yakât eknohoñjetâ biwine huruñ sâop. Yakât otmâ tep hero nâñgâyinjgian. Otmu hâñgânyongomune âwurenomai yan nâñe heronje nâñgâyinjgim mansan yakât den pat ekyongoñjetâ yen gurâ yawuâk biwiyeñe huruñ sâwuap. Yakât otmâ yengâlen takanomai yan ewe katyeknomaihât nañgan.

19 Den bâiñe sâwoman. Asia hânâñ yu kapi tatmâ arap yakât ambolipnjañe biwiyeñe Kiristohâlen

kepeim mansaiñe yenjât nângâyiñgai. Otmu lohimbi yâhâp, kutyetñe Akuila yet Pirisila, lohimbi nombotñanje yâk yetgât emelan yâhâ menduhuakmâ Kiristohât den alahum kiki mewañgim mepaemai yanje orowâk yenjât nângâyiñgai.

²⁰ Otmu bukulipne nâ orowâk tânahom mansainje yawuâk nângâyiñgai. Otmu Anitâ yet Kiristohâlen biwiyeñanje kepeim mansai yenje heronje nañgañginomai.

²¹ Otmu lok ekap yu kulemguap yu ekumune kiripi nihimu nine bâtnanje bâinjehen kutne kulemguan yu ekmâ nâje heronje nângâyiñgian yawu nângânomai.

²² Yawu gârâmâ yenjâlen gâtje âlâ me âlâje Kutdânenje ki ewe katmâ yâkâlen biwiyeñanje kepeim mansai yamâ Anitâje hilipyongowuapgât nañgan. Yakât Kutdânenje âwurem gewuap.

²³ Kutdânenje Yesu tihitnenje otmapnje biwi nângân nângânyeñe mem konohân tuhumu kepeiakmâ manjetgât Anitâ ulitguman.

²⁴ Yen orop biwinenñanje Kiristohâlen kepeim mansain. Yawu manmâ biwinanje kepeiyekmâ nângâyiñgim mansan. Yawuâk.

Nâ bukuyeñe,
Paulo

Yeshuât Den Pat Âlepñe
The New Testament in the Selepet Language of Papua
New Guinea
Nupela Testamen long tokples Selepet long Niugini
copyright © 1986 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Selepet

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2012-10-23

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Mar 2025 from source files
dated 31 Aug 2023

995083d2-705e-5a60-af47-1e36806cccbc